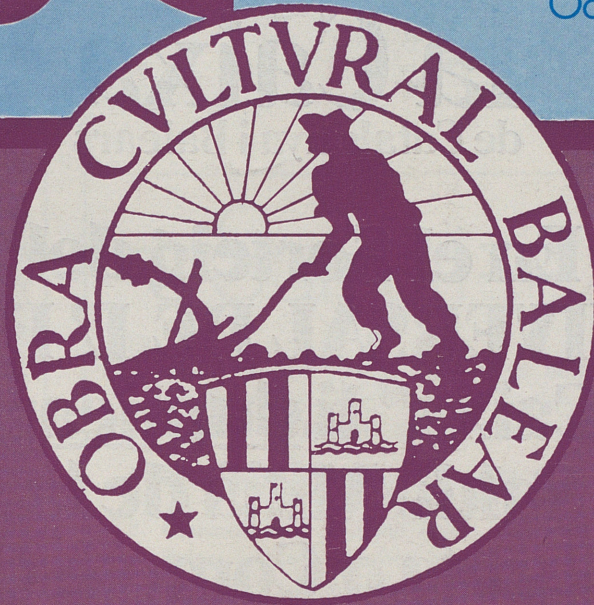

WUC

Octubre 76 | n° 663 | 25pts.

OBRA CULTURAL BALEAR

entre dues etapes.

El fet nacional.

Record d'Emili Darder.

*

Augmenti des d'ara els seus estalvis a
”la Caixa”
de Catalunya i Balears

En el Sorteig del
DIA UNIVERSAL DE L'ESTALVI
”la Caixa” li duplicarà el
Saldo Mitjà de la
seva Llibreta o Compte Corrent

Enguany, en el Sorteig del Dia Universal de l'Estalvi, a celebrar-se el dia 31 d'octubre "la Caixa" duplicarà el saldo mitjà de les Llibretes o Comptes Corrents afavorits, fins a un límit de 5.000.000 de pessetes. El saldo mitjà serà calculat des del dia 1 de gener fins al 31 d'octubre del mateix any.

A més, 600 premis de 5.000 ptes.

El total dels Sorteigs importarà 13.000.000 de ptes. i 10.000.000 en donatius i bonificacions.

* A.B.E. 12-7-76

CAIXA DE PENSIONS
PER A LA VELLESA I D'ESTALVIS

”la Caixa”
de Catalunya i Balears

LLUC

OCTUBRE 76

PORTADA

Un número de tardor: L'Obra Cultural Balear i el fet polític a les Illes en són els protagonistes.

Portada de Ferran Sintès

LLUC

Revista mensual, n.º 663

Any LVI

Direcció:

PP. Missioners dels Sagrats Cors
Monestir de la Real - Ciutat de Mallorca

Informació i correspondència:

Apartat de Correus n.º 619
Telèfon 22 32 99
Palma

Director: Bartomeu Suau Tugores

Conseller-Delegat: Manuel Soler i Palà

Caps de Redacció: Josep M. Llompарт i
Pere Llabrés i Martorell

Subscripció: 250 ptes. anuals

Estranger: 300 ptes. anuals

Preu de l'exemplar: 25 ptes.

Els articles publicats en aquesta revista expressen únicament l'opinió dels seus autors.

Imp. SS. CC. - Balmes, 39

Dipòsit legal: P. M. 276-1958

Universitat de les Illes Balears
Servei de Biblioteca i Documentació
Edifici Guillem Cifre de Colonya

—Sumari—

Pàg.

Una bona part d'aquest número es dedica a una reflexió, anàlisi i estudi del fet polític, dels fets polítics que ara viu, o pateix, el nostre país, les Illes, en aquesta situació pre-democràtica —diuen.

2 EDITORIAL: Les Illes, o els partits?

3 **Conversa amb Climent Garau. Set anys de president de l'Obra Cultural Balear** i davant el relleu a les properes eleccions de dia 18 de novembre, en Climent fa un balanç i dibuixa perspectives per a una Obra de tanta transcendència pel nostre recent passat, des de 1962, pel present que vivim i de cara al futur.

5 **LA RODA DEL MÓN.** Antoni Serra: Una veu política a la tardor. Repàs als últims esdeveniments polítics de les Illes.

7 Tomeu Fiol: **Quatre assemblees i un Consell.** Sobre la creació i primeres dificultats de l'Assemblea de les Illes.

10 ESTUDIS.

Entorn del fet nacional, per Bel Penyarrubia. En aquesta primera part, què s'entén per Nació, fet nacional, ètnia, estat...

14 **Semblança biogràfica del Dr. Emili Darder Cànaves**, per Josep Forteza-Rei. Resum de la vida i de les tasques professionals i polítiques del metge i batle de Ciutat de Mallorca, fins al 1936, afusellat dia 24 de febrer de 1937.

18 **Rusiñol-Mir**, per Manuela Alcover. L'obra i la influència a Mallorca d'aquests dos pintors.

23 **L'ortografia de la primera persona del present d'indicatiu**, per Gabriel Bibiloni. Aquest professor de català tracta d'un tema no gaire aclarit de l'ortografia d'una peculiaritat illenca: la 1.ª persona del present d'indicatiu sense desinència.

25 **L'ESGLÉSIA NOSTRA. L'ocàs d'una certa religiositat**, per Manuel Soler Palà. Panorama i judici de certes tendències, presents també a Mallorca, enyoradisses de situacions passades.

27 La Comissió organitzadora de l'Escola d'Estiu fa la crònica de la realització i objectius de la **II Escola d'Estiu**, aplegada al Monestir de La Real de Ciutat, els dies 1-9 del setembre passat.

28 Joan Adrover i Mascaró escriu sobre **Quatre mesos de cooperativisme democràtic a Campos**: resultats, implicacions, perspectives.

UNIVERSITAT DE LES ILLES BALEARS^L

5106526577

LES ILLES, O ELS PARTITS?

editorial

Els esdeveniments polítics que està vivint i patint el nostre país, i les Illes en concret, ens conviden a encapçalar aquest número de tardor —freda o calenta segons com es miri— reflexionant sobre la situació de «la política» illenca.

No és que **LLUC** sigui o hagi esdevingut una revista **política**. N'hi ha que ens fan aquest retret, injustificat segons el nostre parer. L'única revista de les Illes que s'edita íntegrament en la nostra llengua, no es pot desentendre de **tota** la realitat que protagonitza el nostre poble, i ha de ser oberta a un pluralisme d'opcions i opinions precisament pel que representa i és dins el nostre entorn socio-cultural. Els culturistes de via estreta i els enyoradissos de situacions a-polítiques (!?), que han deixat malparada la nostra consciència col·lectiva, són els qui ens fan aquest retret, perquè no entenen ni volen entendre el just i noble valor de la gestió de la ciutat, de la «polis», en benefici de tot el poble, del nostre poble. **LLUC** perquè valora positivament «la política» i perquè reconeix que ara, en aquesta situació política, pre-democràtica com diuen, es juga el futur del poble de les Illes, vol parlar de «política», en aquesta tardor de 1976.

La primera impressió que tenim, i que creim compartida per un ampli sector mallorquí, menorquí i eivissenc, és que la nostra classe política no és a l'altura de les circumstàncies. Comprovau-ho, si més no, pel fet recent i decepcionant de l'Assemblea de les Illes. Mimèticament, sense base real, sense arrelament en la realitat del país, es va bastir, i ja fa aigua per tots costats. Els nostres polítics no es poden desfer dels vells esquemes sucursalistes, estan massa avesats a rebre consignes del «centre», del «comitè central», estan més engrescats en guanyar

eleccions i, en definitiva, el poder, que en analitzar, assumir i resoldre la problemàtica real del país oferint una alternativa, en el ple respecte i promoció de la personalitat illenca, que ja sabem que no pot oferir l'estament «oficial». Llastimosament hem de constatar que aquesta alternativa vàlida, sembla que tampoc l'oposició la sap oferir en el moment present. Amb incomprensió i tossuderia els qui dirigeixen i condicionen els partits practiquen la política mesquina i pobre dels interessos de partit, d'esquena completament a la realitat del país i a les classes populars.

Davant un panorama tan desolador, on fins i tot es nota l'abandó de moltes persones amb vocació política, decebudes del trist joc partidista abans d'encetar-se la lliure concurrència democràtica, cal recordar el que tantes vegades, des d'aquí, **LLUC** ha recordat com a directrius de tota gestió pública en bé del nostre poble i de la seva personalitat, inclosos tots els seus aspectes.

És necessari reconsiderar objectivament i analitzar conscientment la realitat illenca, sense cap prejudici, sense cap disciplina de partit; és necessari assumir les ànsies i les necessitats del país, del poble de les Illes; és necessari, abans de tot, promoure el més ample i profund desvetlament de consciència, després de quaranta anys de sucursalisme i alienació col·lectiva, perquè el poble sigui amo del seu destí.

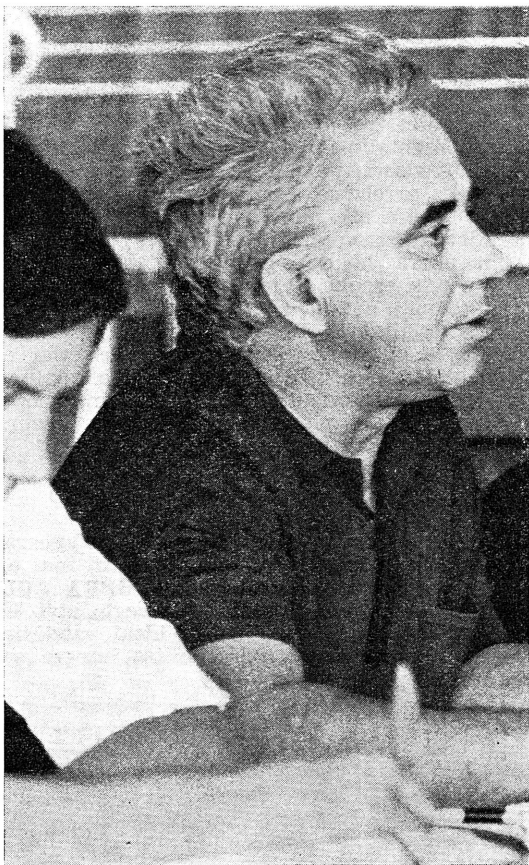
Aquest és, segons el nostre parer, el punt de partida. I que, en darrer terme i definitivament, el poble tenguí la paraula.

Dia 18 del mes que ve els socis de l'OBRA CULTURAL BALEAR són convocats per a unes eleccions prou transcendents i que clouran un període presidencial, marcat per l'expansió de l'Obra. Dins la petita i gran història d'aquest país, de la nostra Illa i també, encara que més migradament i amb un cert retard, a les altres Illes germanes, l'OBRA ha omplert un buit, ha complert i compleix ara una missió. I dins la curta història de l'OBRA, fundada l'any 1962 per un grup de mallorquins que volien salvar el caliu de la cultura pròpia davall les cendres de l'incendi destructor de la fesomia espiritual del país, la gestió de Climent Garau i Arbona restarà com un fita. Set anys des de la mort del qui fou primer president, Miquel Forteza, un enginyer home de lletres, en Climent, apotecari i analista, ha governat el timó de l'OBRA, elegit a l'antic local de Torre de l'Amor el 1969. El total dels socis aleshores només era de 120. Ara ja som devers 2.500. I l'OBRA ha tingut dos locals més cada cop més espaiosos: al carrer de Vicenç Mut, i ara al carrer de la Impremta. De societat civil des de la fundació, passà per la porta més ampla i pública de les associacions normals reconegudes; ha passat de ser un cenacle de lletraferits, entossudits en la salvaguarda i promoció de la nostra llengua i cultura, a ser una societat oberta i democràtica que ha anat aglutinant la gent d'aquesta terra interessada de veres en la supervivència i en l'arrelament i el futur de la cultura del nostre poble.

Set anys de president

CONVERSA AMB: Climent Garau

La «ceba» no ha minvat

—Després de set anys de president, com us trobau d'ànims?

—Mira, en primer lloc et diré que la «ceba» no ha minvat, la «ràbia» no ha passat. La dèria per dur endavant el programa fonamental de l'Obra, que és la curolla de tots els qui de veres estimam «lo nostro», amb tota l'amplitud de la paraula, és tan «rabiosa» com al principi que vaig encetar la meua tasca de president, i ja em venia des de molt de temps enrera. I ara em trob amb més maduresa per seguir aportant idees i iniciatives a aquesta OBRA de tots.

—Satisfet, doncs?

—Sí. No d'haver-ho fet tot bé. Però crec que el balanç és positiu. De limitacions, tots en tenim. En la meua gestió cal constatar, en primer lloc, les limitacions sofertes per part de les imposicions de l'Estat i de l'Administració, que tots coneixem i que hem patit prou en aquest darrer període polític que diuen que s'està cloent. També les limitacions meves i dels col·laboradors, pròpies d'una situació d'emergència, com ha estat la nostra. El temps que dedicàvem, i que dedicam, a l'OBRA no és suficient, però...

Per la meua part he de confessar una certa manca d'ofici. He tingut una formació més aviat tècnica no humanista, si bé sempre ha covat dins mi la preocupació humanística. No he pogut presumir d'una capacitat d'expressió com pertoca a un president d'una entitat de tipus cultural i que s'ha de dirigir a persones destres en el maneig de la llengua literària. Ara, sí que puc presumir d'una vertadera passió per la cultura i la nostra causa.

—Quina ha estat la satisfacció més gran?

—Cap, de gran.

OCB: una tasca patriòtica

—Qualque frustració?

—Esperava que moltes persones haguessin comprès millor què era OCB: una tasca patriòtica, humanitzadora, il·luminadora d'ideals. No ha estat així. Molt poca gent ha comprès aquesta funció. No vull acusar ningú de «manipulació», ja que tothom que ha fet feina dins l'Obra s'ha hagut de subjectar als Estatuts. Però crec, i he de lamentar que sigui així, que encara està per comprendre el gran paper que pot jugar l'Obra dins un món de confusió com el que suportam. Han sorgit gran nombre de para-institucions que no fan més que realitzar la persona, o el grup que les promou. Aquestes entitats mai poden tenir el caràcter unitari, patriota, desinteressat que pot tenir OCB, per quant són obres particulars i no collectives.

Política i OCB

—Sovint s'han fet acusacions de «fer política» a l'OCB. Què en deis d'això?

—Aquestes acusacions són llançades per gent que no és capaç de distingir entre acció cultural i acció política. Un partit polític té unes característiques, una constitució, uns fins ben definits i concrets. OCB té unes característiques molt més àmplies: la seva missió és institucionalitzar la necessitat que té el nostre poble de redescobrir i defensar la pròpia cultura, perquè en aquest punt tan vital s'ha vist oprimat, frustrat i alienat. OCB ha de defensar aquests drets del nostre poble part damunt tota contingència o possibilisme. Un partit defensarà aquests drets si li convé: per guanyar vots. OCB, en canvi, ha de cantar les quaranta al qui sigui, ha de gaudir d'una llibertat plena i ha d'exercir una crítica constant enfront de qui sigui, no més i exclusivament per defensar el dret que té el nostre poble d'assumir, conèixer i desenvolupar la cultura que li és pròpia.

Ara bé, per entendre aquests drets és necessària una mínima sensibilització política.

Les acusacions de què parlaves, fetes a l'Obra, demostren una ignorància supina dels acusadors. Que aquests senyors vinguin i toquin amb les mans què es fa a OCB, ja que qualsevol espai cultural, pedagògic, econòmic, etc. en una situació com la que hem passada i passam, és objecte d'una ambició o ocupació, si vols, per part de les forces polítiques. OCB ha acollit unes activitats necessàries al país, i això la societat li ho ha d'agrair. Sense adoptar un color definit OCB ha cregut que era el seu deure prestar un servei en aquest sentit. Ara, això no és ben vist per les persones que s'oposen a un respecte dels drets humans, que no estan d'acord amb una confrontació dialèctica qualsevol, que no són partidaris de la promoció de la nostra llengua i cultura.

Futur de l'Obra

—Quines possibilitats veis ara a l'Obra?

—En primer lloc, institucionalitzar la defensa de la nostra cultura. Pensa que abans de Carles III la cultura que es trasmetia en el nostre poble era realment la seva, la popular, antropològica. Aleshores apareixen els mestres que «mañosament», a sou del poder centralista, trenquen l'equilibri d'aquesta transmissió cultural: li imposen una cultura aliena i el van despersonalitzant. Ara cal que el nostre poble redescobresqui les seves arrels històriques i la cultura que verament li és pròpia. OCB ha assumit el paper de restablir l'equilibri de la tras-

missió de la cultura popular. Per exercir aquest paper cal que l'Obra assoleixi: prestigi, autenticitat i llibertat.

—Si arribàssim a exercir el dret de l'autodeterminació, si el nostre poble assolís la tan desitjada i reclamada autonomia, si aquí tinguéssim un govern de poble, seria encara necessària la pervivència d'OCB?

—Si es produís el «miracle» del recobriment per part del poble de la seva consciència colectiva, del patriotisme autèntic, aleshores OCB hi seria de més. Però com que estam tan segurs que aquest «miracle» no apareixerà, estam convençuts de la permanència d'OCB d'una manera fonamental.

—Es podria convertir OCB en un ministeri de Cultura de les Illes, repetesc en el cas d'un govern autòcton?

—No ho crec. OCB, per la seva independència i llibertat, hauria de ser també llavors el redòs dels crítics oposats al poder en nom de la cultura del poble. Mira, tota acció humana tanmateix cau en la rutina. A la societat, li cal un revulsiu constant per mantenir-la en un estat de desconfiança sobre si mateixa, en una constant revisió espiritual. Recordem la primera crida de Mao a la revolució cultural permanent. Una societat que no té ni permet aquesta funció tan vital de la crítica és una societat abocada a la grisor, a la burocràcia, a l'immobilisme. Dins una societat nostra, estructurada per nosaltres, amb un govern nostre, encara que hi hagi possibilitats de crítica i revisió, tanmateix aquesta crítica i revisió tenen el perill de ser manipulades apriorísticament per partits. En canvi, la crítica que prové d'una institució independent sempre serà necessària i més eficient. Per això no ha de desaparèixer OCB sempre que els seus membres sàpiguen i vulguin exercir aquesta crítica.

Redescobrir les arrels del nostre poble

—Com es pot consolidar ara l'OCB?

—Creim que la tasca primordial d'OCB és la d'anar mentalitzant el nostre poble perquè, com dèiem, redescobresqui la seva fesomia espiritual, les seves arrels, la seva cultura, el seu destí com a poble. Tenim ara planejats cicles de conferències sobre dret, economia, història, etc. També, i crec que la iniciativa ha de ser molt interessant, posam en marxa una escola de monitors, per formar gent que pugui donar a conèixer a les barriades, als pobles, la nostra història, la nostra cultura, a un grau elemental, a l'abast de tothom; per desvetllar el sentit de la defensa de la naturalesa, de la qualitat de vida, que es va perdent; de planificar una economia de recursos, de la planificació d'aquests recursos, escassos com tots sabem...

Amb aquestes paraules, plenes d'experiència i de visió de futur, creim que ni ara ni mai es podrà donar per acabada la tasca de l'OBRA CULTURAL BALEAR. I cal que almenys ho vegin així, ben clar, els qui són capaços de tenir l'ideal patriòtic de defensar i promoure la personalitat íntegra espiritual del nostre poble.

P. LL. M.

la O c
roda delmò

Una veu política a la tardor

On va l'oposició? ¿Qui és veritablement l'oposició? Les preguntes són directes i no hi ha cap desig de produir respostes laberíntiques. I jo, que sóc literat a tothora (tan desprestigiada que està la literatura en el moment de la rosa política!), no sé ben bé per què record en Jean Genet: «Les mitologies contenen nombrosos herois que es converteixen en serventes», ho podeu llegir a *Journal du voleur*. Els herois, les mitologies, els polítics amb còfia, davantalet i randetes. ¿Com és aquesta societat franquista sense Franco a la Mallorca d'avui?

Els especialistes en política immediata ens diuen que encara ara patim les conseqüències de quasi quaranta anys de confusionisme i de boires. És lògic. Ho entenem perfectament. La mediocritat, la manca d'informació, la deformació sistemàtica no solen permetre avenços excessius. ¿Un pas en avant, dos enrera? Sempre ha de sortir en Lenin per alguna banda, llàstima que sempre s'oblidin d'allò que diu *Sobre el dret de les nacions a l'autodeterminació*. Perquè, ¿com es menja aquesta amanida de marxisme, lluita de classes, nacions oprimides i imperialisme?

Des de les Illes aquesta qüestió dorm gairebé la llarga nit de l'espera.

Si repassàvem una mica la història més recent, veuríem que: l'any 1715 vam ésser conquerits per les armes, fet que bastà perquè ens fossin negades mitjançant decret les llibertats nacionals. Deixàrem de ser un poble. Ja no érem part de la nació catalana i ens convertíem en província sense més privilegis. No teníem llengua, ni cultura, ni identitat pròpia. Però això és història passada. Exactament: ens diran que el que fórem i no som és només història, passat, temps que ha mort, ja que la democràcia moderna no pot perdre el temps en aquestes vaguedats que no recorda ningú.

¿No sentireu la veu de Felipe González, home de l'oposició, rebutjant les autonomies i, per tant, el dret a l'autodeterminació? Aquesta posició, amb tots els matisos

On va l'oposició?
On va l'escola d'estiu?

pseudoesquerrans que vulgueu, no és gaire diferent a la mantinguda per un home del sistema, l'ex-ministre franquista López Rodó, que féu un comentari «històric» de les autonomies: per a ell representen un retorn a l'època feudal. Per aquest tipus de mentalitat no hi ha dubte: cal mantenir la situació colonial, cal recobrar les colònies, encara que sigui dins una nova apariència. Llàstima que Cuba, Filipinas, Puerto Rico, l'Argentina, el Perú, etc., caiguin tan lluny i no tinguem a mà un Weyler qualsevol que solucioni la papereta. ¿I què me'n direu, dels comunistes catalans del PSUC que neguen o que no donen suport a l'autodeterminació al País Valencià, inclosa al document de la Taula de Forces Polítiques i Sindicals? Recordem que López Raimundo afirmà que el PSUC i el PCE eren el mateix —vegeu crònica de Biel Mesquida des

de Barcelona a «Lluc»— i ho deu saber bé com a secretari polític del PSUC i membre del Comitè Central del PCE.

A Mallorca, mentrestant, dos segles i mig d'opressió pesen com una llosa.

UNA ASSEMBLEA DEL POBLE I PER AL POBLE?

A Mallorca sortí —i no com un esclata-sang, vull suposar— l'Assemblea Democràtica, després de llargues sessions de debat, després de teoritzar sobre el passat, el present i el futur. Autodeterminació, estatut, nació, poble, regió, colònia, foren, entre molts d'altres, els elements que eren defensats o rebutjats per espai de mesos pels diversos partits polítics i forces sindicals que operen a l'illa. Abans, s'havia constituït l'Assemblea de Menorca i finalment, quasi de cop, aparegueren la d'Eivissa i la de Formentera.

Algun optimista podria afirmar que amb tantes assemblees tothom deu estar més que content.

Perquè poguéssim confirmar plenament aquesta opinió, caldria fer un poc d'història política dels darrers temps, almenys per a veure fadament els antecedents d'aquesta nova realitat assembleística. Caldria recordar els anys en què s'intentava organitzar l'oposició —ara ja en fa un parell, d'anys, quan el PCE actuava aquí pràcticament en solitari—: aparegué la Taula Democràtica (o més ben dit, Mesa Democràtica) les dificultats de la qual no són un secret per a ningú, així com la seva manca de projecció exterior i la capacitat de mobilització gairebé nul·la. Eren uns moments molts més difícils que no els d'ara, car el general Franco dirigia encara amb energia la política de l'estat. Després es constituï la Junta Democràtica, amb aquell famós i discutit punt nou (una veritable concessió a la dreta civilitzada i a la llarga a les multinacionals), el qual, i ho dic sense cap mania, negava la realitat de les diverses nacionalitats dins l'Estat espanyol. La Junta o *Kunta*, que

diria un mallorquí de pro, no va tenir tampoc gaire capacitat de dinamització, no va ésser capaç de crear un estat d'opinió i tot d'una va esclerotitzar-se. Val a dir que les circumstàncies no l'ajudaren gens. Em referesc al motiu que l'havia feta néixer: la desaparició del cap d'Estat, que, com se sap, no va produir-se en aquell moment, per la qual cosa la Junta es quedà gairebé sense alternatives.

Aquesta síntesi breu d'història política, mostra que les sortides proposades per l'oposició —almenys de part de l'oposició— anaven fermament vinculades al sentiment mimètic. Els plantejaments autòctons, l'anàlisi correcta de la realitat insular no tenien cabuda dins la filosofia ni dins la praxi d'aquells primers intents organitzatius de l'oposició.

Ha passat el temps, i hi ha hagut canvis que, si bé no són substancials, almenys tenen una certa importància. Així hem vist com durant aquest període l'oposició anava canviant posicions o adaptant-les a les circumstàncies: de trencament a alternativa, de ruptura a trencament pactat. També s'ha posat de manifest a les clares un neolèxicisme, destinat a dividir la classe obrera, precisament en nom de la unitat. A un altre nivell, sembla que la política ha esdevingut

una cursa d'oportunismes i d'ambicions desfermades.

Dins aquesta atmosfera va néixer l'Assemblea Democràtica de Mallorca. Una atmosfera una mica alçada i de no pocs interessos partidistes. De fet, el primer que ens sorprendrà de l'Assemblea —vegeu el seu **Manifest**— és l'exclusió del reconeixement del dret a l'autodeterminació, la no exigència d'un autogovern i la no referència a l'idioma de Mallorca, el català.

Pel que fa a les actuacions d'aquesta Assemblea, hi ha aspectes que ens preocupen i que no sabem fins a quin punt poden ésser demostratius. Per exemple, la desconvocatòria de la manifestació pro-amnistia. En aquest cas, l'Assemblea de Mallorca es col·locava al mateix nivell que Govern Civil —el qual n'havia revocat l'autorització— i restava en una situació difícil, crec jo, davant les classes populars. A més a més, creava un precedent dins l'Estat espanyol. També podríem esmentar l'actuació que tingué a la reunió d'instàncies unitàries dia 4 de setembre a Madrid: Sebastià Serra i Fèlix Pons hi assistiren com a portaveus de l'Assemblea. Els bascs, que eren presents no com a instància unitària, feren la proposta de crear unes diades a nivell d'Estat espanyol per a sol·licitar l'amnistia total i sense exclusions. Fèlix Pons digué, encara que explicità que ho feia a títol personal (primera contradicció, ja que era allà com a representant de l'Assemblea) que això era un problema d'Euzkadi (segona contradicció) i que, per tant, no ens afectava. Aquest segon cas ve a confirmar-nos una sospita: que l'Assemblea, enlloc de ser una conjunció de forces —una instància— al servei del poble mallorquí i de la seva realitat històrica, social, econòmica i cultural, és com una mena de trampolí de partits polítics si fa no fa.

UN PARENTESI PER ALS DUBTES

(Evidentment que fer esquemes abstractes equival a fer ratlles dins la mar. La teoria i la praxi han d'anar d'acord amb la realitat. Però la realitat va concretant-se dins coordenades específiques de lloc, cultura, història, societat, mitjans de producció, etc. Tenc presents molts de documents de l'oposició a l'hora d'escriure aquest article; d'abans de la mort de Franco, de l'època de la mort de Franco i de després, d'ara mateix. Hi ha previsions urgents. Hi ha consignes. Hi ha valoracions polítiques que, a hores d'ara amb una perspectiva mínima, semblen triomfalistes. Hi ha també esperances que han anat oblidant-se, com engolides per les

clavegueres de la voravia. D'acord. La política no pot entendre's, si no com una correlació de forces que és analitzada a la llum del materialisme històric. La concepció marxista del món obliga, però, no tan sols a interpretar-lo d'una determinada manera, sinó a transformar-lo. La dinàmica política no pot ser voluntarista, arbitrària, ni obeir a la improvisació o al subjectivisme, sinó que ha d'estar d'acord amb les condicions objectives del moment. Totalment cert, però també cal crear-ne, de condicions objectives. De moment, hem vist com, malgrat les previsions i els oracles, la monarquia ha anat consolidant-se i que els moviments de masses han quedat refrenats. Tal volta aquesta tardor canviarà el panorama i caldrà que la reforma s'acceleri o que torni a posar-se de moda el trencament... Tot és possible).

ELS PARTITS I L'ESCOLA D'ESTIU

No és el meu propòsit fer una anàlisi ni una valoració político-cultural de l'Escola d'Estiu d'enguany, que va tenir lloc al monestir de la Real. Faré referència tan sols a un aspecte, ben concret i que defugia de l'organització d'aquesta activitat docent. Em referesc a la presentació de partits polítics que es duia a terme fora d'horari de cursets, conferències, etc.

Per a efectuar la presentació els partits s'agruparen així: PSOE-PSP/ MCI-Partit Carlí de les Illes/ PCE-OICE/ PSI i MSM (en convergència) PTE-PSAN. En total, doncs, deu partits i això que no hi eren tots: PORE, GASI, etc. no feren presentació, ni tampoc els grups de dretes més o menys civilitzades. També hi hagué una presentació conjunta de cinc partits dits autonomistes (MCI, PSAN, GASI, PSI, Partit Carlí de les Illes) per a plantejar, no sabem ben bé encara si dins una aliança o una altra fórmula política, qüestions referents a autodeterminació, autogovern, estatut d'autonomia, etc., és a dir, precisament aquelles que no queden reflectides a l'Assemblea de Mallorca.

No hi ha dubte que d'aquestes presentacions semi-tolerades podem treure algunes conclusions, encara que siguin provisionals. D'entrada, jo diria que immaduresa política, manca d'informació i nivells greus de deformació foren la tònica política. Quaranta anys de poder personalista, de repressió i de clandestinitat, entre d'altres factors, necessàriament havien de condicionar els partits i, efectivament, es posà de relleu. Però, a més a més, qüestions com nació, estat, nacionalitat, llibertats nacionals, autodeterminació, autogovern foren tractades com

Assistència Palmesana

amb el desig de
fomentar actes
culturals ofereix
cada dissabte
teatre o varietats

c/. Ramon Llull, 11

Tel. 21 12 28

Ciutat de Mallorca

a marginals i amb la vaguetat acostumada, sobre tot per part dels partits no autonomistes: que si el poble no ho entén (¿i no seria hora de fer-ne una explicació correcta, a veure si ho entén una mica més?), que és el poble qui ha de decidir-ho pel vot (¿com s'entén això? ¿El poble ha de decidir una cosa que no entén i que no coneix?), que el més convenient és agrupar esforços per a la ruptura pactada i després ja ho veurem (això és: bandejar la reivindicació de les autonomies), etc. Tot depèn de la correlació de forces —concediu a aquesta expressió un valor màgic, si us plau—. Molt d'acord. Però caldria veure si la defensa de la correlació, dels procés dialèctic, sistemàticament esmentats, significa subtilment o descaradament fer callar determinades veus o deixar d'informar correctament, perquè, si fos així, la vella i coneguda història tornaria a començar de bell nou.

SEGON PARENTESI, COM A FINAL

(«El marxisme vulgar va crear un esquema de l'evolució històrica segons el qual tota societat burgesa conquereix prest o tard un règim democràtic», escrivia Trotsky devers l'any 32. Llegir els textos clàssics pot fer-nos veure el passat dins el present. ¿Què es planteja determinada oposició avui? ¿Què es plantegen determinats sectors de l'oposició a Mallorca, una oposició d'esquerra que ens nega el dret a l'autodeterminació? Les preguntes semblaran absurdes perquè tothom en coneix la contesta. Marx i Engels deien al 1848 que: «un espectre recorre Europa: l'espectre del comunisme», però avui sembla que el vell fantasma de la socialdemocràcia intenta, amb més o menys èxit, recobrar posicions perdudes i filtrar-se a tot arreu. L'esquerra, fins no fa gaire «revolucionària» no és aliena d'aquest procés. Els fantasmes del revisionisme i del lerrouxisme volen jugar altre cop el seu paper històric. I el joc, el tripijoc, la traveta es produeixen a uns moments i dins unes circumstàncies concretes: la inestabilitat econòmica, el silenci del búnquer després de la radicalització, els equilibris difícils dels sectors més evolucionats del règim i, en resum, dins el debilitament polític del franquisme sense Franco. ¿On pot dur-nos tot això? Igual que si fos el rètol d'una pel·lícula d'aventures de quan era nin: la resposta al pròxim episodi.)

ANTONI SERRA

Quatre assemblees i un consell

per Tomeu Fiol

Al llarg dels primers mesos en què es reunia el grup promotor de l'Assemblea de Mallorca es consideraven premises imprescindibles per a la posterior creació de l'Assemblea de Les Illes, la prèvia estructuració d'unes instàncies unitàries representatives a Menorca i a Eivissa. El criteri era d'anar llavors a unes converses amb representació partiària de cada illa, i sense que cap d'elles dugués en cap moment la iniciativa, tractar d'arribar a uns acords que es concretassin amb

Aquest fet ens demostra que encara serviren de qualque cosa els set mesos de discussió que va dur el parir la nostra Assemblea. Per altra part, és clar, poc hi havia que discutir si tots eren els mateixos i xerraven el mateix. Ben aviat s'entengueren. Malgrat tot, com a illenc, em preocupa especialment la frivolitat amb què es constituïren les Assemblees d'Eivissa i Formentera. A la primera, no va fer falta ni tan sols un procés de negociació entre diferents tendències polítiques. El fet de no haver-hi altres forces més que dues sucursals espanyolistes, va facilitar la cosa, m'imagín així i tot certa resistència dels Carlins. El fet, consumat, és sobretot greu per una raó: la manca de representativitat. Al no existir uns grups autonomistes organitzats que, a l'hora de les discussions prèvies, haguessin exigit un reconeixement de les llibertats nacionals inalienables, va resultar que el programa sobre el qual es creà l'Assemblea d'Eivissa, fou simplement el programa dels esmentats partits (molt enfora de reivindicar clarament l'autodeterminació i l'autonomia de les Illes), que diuen representar el poble Eivissenc.

El cas de Formentera va més enllà d'una simple virgueria cantonalista. M'explicaré: a primera vista és ridícul que una colònia estiuenca del Mercat Comú tenguí la seva pròpia Assemblea, sobretot havent-hi tan escassa població i estant tan a prop d'Eivissa. Per això, hom es demana: i quin pebre els fa coure el nas als sucursalistes pitiusos de crear una Assemblea a Formentera? La tàctica, crec, és prou clara. Davant les dificultats que els presenten els partits autonomistes a Mallorca, es veuen obligats a cercar altres recursos per a sortir-se'n amb la seva. Així, a nivell d'això que diuen **Consell de les Assemblees...** el vot de Formentera (el tenen ben segur i ben fermat), els hi serveix per tirar en terra aquells acords a què (encara que ambigus), havíem arribat a Mallorca gràcies a la pressió dels qui defensam el fet nacional. Tenim, doncs, una Assemblea de Formentera que és únicament (pot ser molts de formenterins ni ho sàpiguen) un instrument de pressió, al servei espanyol i en contra de l'alliberament nacional i de classe del poble de les Illes.

Doncs bé, empeses una mica per la reunió de la «Cumbre de la oposició» a Madrid, iniciàrem formalment uns

la creació d'un organisme —**Assemblea o Gran i General Consell**— capaç d'assumir la representació del poble de les illes en la lluita cap el trencament democràtic, i un cop realitzat aquest, fer les funcions d'autogovern —o govern provisional—, iniciar un procés constituent i implantar un estatut d'autonomia d'acord amb la nostra realitat històrica i el moment actual. De fet, les altres illes tengueren ben prest les respectives Assemblees —Menorca abans que la de Mallorca— i per cert, va semblar que no els havia costat tanta pena com a nosaltres. Això sí, els programes en què es fonamenten també es podrien confondre amb el de qualsevol província de l'altiplà, tal és la «intensitat» en què tracten l'autodeterminació, l'autonomia o l'autogovern posem per cas.

contactes les 4 assemblees. Després del primer ridícul del dia 4, obrírem urgentment les converses per anar unitàriament a la segona reunió del dia 25 a València, i també per tractar ja de la creació d'una instància unitària a nivell d'illes que englobàs i unís les ja existents.

I quin no seria el perboc quan els nostres representants tornaren amb la bona nova del «Consell». Ens digueren que era la millor solució per a que fos reconeguda i no trepitjada la «realitat específica de cada illa».

Mem si ens entenem: per a mi no és el mateix, ni prou fer-hi, el «Consell» que una Assemblea de Les Illes, i la diferència no és, per cert, semàntica. L'Assemblea seria l'organisme unitàri representatiu de les classes populars de Les Illes (tendint a la unitat real, superador de traumes cantonalistes), present a tots els seus indrets, amb capacitat per a donar unes alternatives globals, vàlides pels problemes que ens afecten a tots, i amb un ampli poder de convocatòria i mobilització unitària al voltant d'unes reivindicacions comuns. Per contra, entenc que el «Consell» no és més que una simple coordinació entre les 4 Assemblees. I des del moment en què hi ha «Consell», vol dir que se sublimen les diferències en lloc de combatre-les, vol dir que es reconeixen unes «característiques i especificitats» fins al punt de fer impossible la unió, vol dir, en suma, que queda definitivament establert, com a fet històric, com a culminació d'una època desgraciada, que Les Illes —pobres— són diferents i per a sempre hauran d'anar separades. Això sí, amb un altre organisme —i fan 5— que les coordini pel que pugui ésser. Totes soles davant el colonialisme, així ens volen tenir, i els mediadors d'aquest, que bé ho saben, li preparen el terreny.

PETITES DIVISIONS PER A FER UNA UNITAT GRAN

No seria res encara haver d'anar en contra del corrent de l'establert, haver de fer front a l'opressió del poder, al govern i cia., aquí ens trobam sovint que són les actituds in-

transigents i les accions revisionistes de certs partits que diuen estar a l'oposició —s'oposen a l'oposició—, les que més ens dificulten el camí cap a la llibertat. Es una manera com qualsevol altra de fer el joc al govern; repetides vegades ens diuen que som una província o una regió, sempre en funció d'una altra unitat que es diu Espanya, principal resort del poder. Sembla que no se n'adonen (entre altres coses, i voldria creure que inconscientment), que un fet fonamental per a trencar l'estat burgès és precisament que cada un dels pobles ara oprimits, reivindiqui la seva soberania. A la jugada clàssica del P. SUCursalista al dificultar l'entesa entre l'Assemblea de Catalunya i la Taula del País Valencià, hi podem afegir també la no menys fina del P. CEntralista (agència provincial n.º...), que després d'anar pertot arreu dient **unidaz, unidaz...** («vamos que tendria gracia, si por falta de unidad no nos dieran la democracia»), llavors resulta que ens potencien el divorci entre Les Illes. I és clar, a aquesta gent, com a bons forasters, els interessa que no es parli massa ni d'illes, ni de Països Catalans, ni de nació, car només havent-hi un arrelat sentiment provincià se'n podran sortir amb la seva. I per a que no hi hagi consciència nacional, el millor és dividir, distanciar, repetir mil vegades que som diferents, i mentalitzar a les altres illes que Mallorca les vol dominar.

Potser però que no expliquin a continuació que aquestes «característiques pròpies», són en tot cas per mor de 40 anys de feixisme i dictadura, i amb això crec que està dit tot, les seves conseqüències (colonialisme, alienació, repressió sistemàtica, etc...), són de domini públic, fins i tot pels més toixeruts. La col·lectivitat illenca en lloc d'anar envant, ha anat enrera en quasi tots els aspectes (tanmateix alguns hem cobrat ràbia, això sí), ara, abans de recobrar el temps perdut, n'hi ha qui se n'aprofiten de la confusió oferint a baix preu tiquets pel tren de la salvació, via directa a Madriz, sense estacions...

L'ASSEMBLEA DE MALLORCA: UN BERENAR DE NEGRES PER A TOTHOM

En podem estar ben orgullosos: Coordinació Democràtica ens estima. No sé si és cosa d'un amor platònic (Illes daurades), o més bé ens estimen com el fill beneït de l'oposició. Resulta que una veu paternalista de C. D. va murmurar per telèfon a na «Francisca» que el passat dissabte dia 2 l'Assemblea suspengués la presentació a la premsa del desafortunat programa que va elaborar a València la «Plataforma de organismos unitarios». Que sí, que sí, tranquils..., una besada de cosins i ala, fora roda de premsa.

A la fi, no és per la gràcia que ens feia, alguns del Secretariat ho duguerem als diaris, i va sortir publicat a mitges..., tanmateix...

El fet és que malgrat figuri dins l'esmentat programa el reconeixement recíproc de la soberania de cada instància unitària dins del seu propi àmbit d'actuació, sembla que des de Madrid ens volen fer anar a remolc de les seves divergències internes. Màxim quan el document en qüestió fou redactat paritàriament entre sis organismes (dels quals un era C. D. i un altre el «nostro» Consell), sense protagonisme de cap d'ells en concret. D'altra banda hauríem d'ésser força ingenus per a no veure que els malentesos de Coordinació Democràtica són producte de la intencionalitat clara del sector dreta (entre ells els «socialistes»), de frenar qualsevol programa o voluntat explícita de trencament democràtic. Sembla com si C. D. fos ja una nosa per alguns, per aquells que estan com a brou i fideus amb el programa del Sr. Suárez. Això de l'enfrontament amb en Garcia Trevijano no és sinó una tapadora per a encobrir altres interessos soterrats; tothom ens vol fer combregar amb rodes de molí.

Als espanyolistes, no els interessa gaire, segons pareix, la lluita de masses. Els convé més donar una imatge de civisme i ordre (bonda i a dormir prest). D'aquesta manera tendran accés més fàcilment a llocs de responsabilitat dins les estructures

RÀDIO POPULAR

una amiga de tot lo dia

C. O. P. E.
MALLORCA

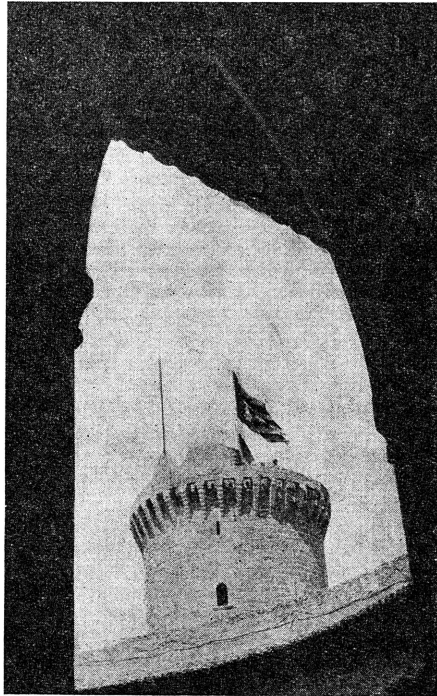
burocràtiques i verticals de l'administració i els sindicats. Així és com se surt a la superfície, així els legalitzaren el partit... Així han frenat repetides vegades intents de mobilització popular. No volen renou. O per ventura aquell dia havien de vendre «Mundo Obrero». En castellà, naturalment, la «lengua de la libertaz». Ara bé, el que sí varen fer (i a través de l'Assemblea per cert), va ésser un comunicat a la premsa protestant per la detenció d'alguns dels novells «periodistes».

QUATRE ASSEMBLEES I UN ESTATUT, O LA PASSIVITAT DE CABRERA.

Les nostres germanes petites, les Assemblees de Menorca, Eivissa i Formentera, (repetesc que per a mi NO representen la voluntat dels seus respectius pobles, per tant qualsevol mena de crítica no va mai dirigida a aquests pobles, sino als frívols que els pretenen representar), deia que aquestes tres pitxorines es feren por de tot d'una a una suposada proposta per a envestir un estatut d'autonomia. Hi havia segons pareix un cert recel i desconfiança que l'Estatut sortís de Mallorca, encara que jo crec que és que no en volien sentir ni parlar de cap casta d'Estatut. Llavors sortí allò de que se n'havia d'elaborar un per a cada illa (i ben diferents per a no baratar-s'el), ja que un sol no responia a les característiques pròpies i tal...» Finalment, oh inspiració divina!, arribaren a colombrar la llum del futur, i la seva visió política adquirí una tal transparència que optaren —aleluia!— per un sol Estatut... ah sí!, que reconegui amb els seus corresponents apartats i competències la realitat específica de cada illa. No faltaria més!

Doncs bé, com s'entén un mateix Estatut per a 4 «entitats» tan diferenciades i distants? No és tal volta més lògic l'existència d'una Assemblea de les Illes que instauri, arribada l'hora, el **Gran i General Consell**, representat per a cada una de les illes (en ordre de llur població i llur importància econòmica), i dotades aquestes, a la vegada, dels respectius organismes polítics i administratius i reconeixent-los llur necessària autonomia?

D'altra banda, no és absurd que una illa com Formentera (amb tots els respectes), tengui la mateixa representació, el mateix poder decisorí, i en suma el mateix vot que Mallorca? No fa riure el pensar que a l'hora d'adoptar un acord, el seu vot pugui fer fracasar unes necessitats determinades de les illes majors, especialment Mallorca i Menorca, per la seva indústria i importància socio-econòmica? D'altra banda, entenc que unides per un mateix Estatut i per un mateix programa econòmic, els criteris haurien d'ésser globals. Les sabates que es fabriquen a Menorca serien també de Formentera... m'explíc?

ELS ALTRES ESPANYOLISTES, O LA MISERIA DEL CENTRE ILLENC

Ara ja n'hi ha molts que es diuen nacionalistes (però d'on?). L'assumppte és més o menys tragi-còmic, el més curiós és observar amb quina fecunditat surten programes i alternatives polítics nacionalistes. Amb quins elements teòrics i a rel de quina anàlisi històrica es formulen aquestes tesis? La manca de vergonya política ens conduirà a tots a l'abismel, de per tot arreu et vénen tipus, de dretes de tota la vida, a demostrar-te el fet nacional illenc, o mallorquí! El cert és que es confonen ous amb caragols, i això és greu. No és el mateix aspirar a un major control dels mitjans de producció per part dels que ja han vengut xuclant fins ara (els aliats amb la burgesia espanyola), que reivindicar una autèntica sobeïria popular. Aquest nacionalisme carca no en vol sentir parlar de socialisme, no basa la seva tàctica en la lluita de classes, sino que l'amaga, i per tant, al no lligar alliberament de classe i alliberament nacional, única formulació vàlida per a aconseguir l'autèntica llibertat, actua a favor de la classe dominant i traeix el «seu» poble. Es disfressen de redemptors paternalistes, quan en realitat el que pretenen és el poder per a ells, deslligar-se econòmicament de la resta de l'estat espanyol per així omplir-se més les butxaques.

I malgrat aquesta proliferació de sigles i programes centristes, continua havent-hi un gran buit. El centre illenc està desunit. Des de principis d'any no han sabut arribar a una entesa i

convergir, ningú no vol baixar del carro. Això és un cas claríssim de l'epidèmia de personalismes que patim. Cadascun per ell i ningú pensa realment en el que necessitarem tots plegats, es dóna més importància al partit que al futur de Les Illes. D'aquesta manera vendrà l'hora de votar i de dins el desconcert general, potser sigui l'àmplia gama de dreta espanyola la que aclapari els vots. L'Assemblea tampoc i en preocupa gaire d'aquest fet.

LA TRUCULENCIA POLÍTICA, O EL PAGAMENT D'UN MOSSATGE

De poc o res ens ha servit el legat històric dels nostres avantpassats polítics. La labor d'Alexandre Jaume, Llorenç Bisbal, Gabriel Alomar, etc., és avui ignorada, arraconada. L'època franquista, amb tota la llarga sèrie de conseqüències, ha aconseguit esborrar la nostra identitat i la nostra personalitat. Ara, a rel de la mort del dictador i de la greu crisi econòmica, tornam a assumir una certa responsabilitat política, tornam a reivindicar la llibertat usurpada. Emperò això representa gairebé començar de bell nou, amb molt poca base, amb un més elevat grau d'alienació que de sensibilitat política. Partim amb una col·lectivitat desorientada i sense elements, temerosa, i per tant en inferioritat davant les darreres envestides dels que ostenten el poder. Pràcticament sortim de l'ou, i això en política es paga. I ho dic perquè de dins aquest desgavell, n'hi ha que se n'han sabut aprofitar: La traïda està consumada, els programes, vulguem o no, són al carrer i no els en traurem ni tossint. Estan aquí, «representant-nos», marcant un moment històric. Emperò el contingut i l'abast d'aquests programes no poden ésser les aspiracions de la societat illeuca, ni són exponent de la realitat històrica que vivim.

Evidentment, cal anar més enllà d'aquests plantejaments. Cal forçar els esdeveniments i la mateixa dinàmica popular per a que no es deixin frenar pels punts d'uns programes truculents i maquiavèlics. Entenc que davant aquest panorama, més cal dedicar-nos a altres tipus d'accions menys espectaculars i sensacionalistes, però més constructives a llarg termini. És trist també pensar en els quilòmetres de distància que separen els principis marxistes que inspiren a certs partits d'esquerra (pens amb MC, PTE, PSAN...), i la manera com ens hem vist obligats a moure'ns dins d'unes aigües polítiques que ja comencen a fer pudor. És ben cert que al seu si hi roman un mort —la nostra identitat—, i que per damunt d'ella s'hi estén la traïda subtil i la corrupció, tant de la dreta dreta, com de la dreta disfressada.

TOMEU FIOU

Entorn del fet nacional

(I)

per Bel Penyarrubia

En aquestes pàgines intentarem veure com han entès els clàssics marxistes el fet nacional. Ens basarem primordialment en el pensament de Lenin i de Stalin. Com a contrapartida d'aquest pensament marxista «clàssic», completant-lo i superant-lo d'alguna forma, assajarem d'exposar les concepcions que entorn del fet nacional han sorgit en aquests darrers anys. No descartarem algunes referències al pensament i a la pràctica de partits polítics que han tengut un ressò en la qüestió nacional catalana durant aquest segle.

A) NACIÓ, FET NACIONAL, ETNIA, ESTAT...

En primer lloc urgeix aclarir els conceptes que farem servir en aquest estudi, esquivant el caràcter pejoratiu que històricament se'ls hagi pogut atribuir. El terme **nació**, per exemple, no l'identificarem, com se sol fer vulgarment, amb **Estat**, car com va quedar força clar al col·lectiu d'historiadors fet a Barcelona el maig de 1974 (1), això equival a reconèixer com a nacions només aquelles que s'han pogut realitzar en el seu propi Estat. De la mateixa forma que en parlar de nacionalisme no ens referirem al **nacionalisme** xovinista de les metròpolis, sinó que ens referirem a qualsevol forma de lluita per l'alliberament nacional. Una vegada fets aquests breus aclariments, exposarem esquemàticament els trets que segons Stalin caracteritzen una **nació** (2): «Nació és una comunitat estable, històricament formada, d'idioma, de territori, de vida econòmica i de psicologia, aquesta darrera manifestada en la comunitat de cultura»... cal subratllar que cap d'aquests trets distintius pres aïlladament és suficient per tal de definir una nació. Més encara: basta que en manqui un sol d'aquests trets distintius perquè deixi de ser una nació.» Després de donar aquesta definició J. Stalin transcriu la definició que per la seva banda dona Otto Bauer i intenta trivialitzar-la (3): «Nació és el conjunt d'homes units en una comunitat de caràcter damunt la base d'una comunitat de destins», Bauer precisarà tot seguit: «El caràcter dels homes no es determina sinó

pels seus destins»... «la nació no és més que la comunitat de destins», determinada a la vegada per: «les condicions en les quals els homes produeixen el mitjàns per a llur vida i distribueixen els productes del seu treball.» Stalin sembla com si no hagués volgut entendre el significat d'aquestes ratlles que ell mateix ha transcrit, car a continuació afirma: «Així, doncs, una comunitat de destí, al marge de qualsevol vincle obligatori amb una comunitat de territori, de llengua i de vida econòmica», i (3) «El punt de vista de Bauer, en identificar nació amb el caràcter nacional, separa la nació del terreny en el qual s'assenta i la converteix en una mena de força invisible que es basta a ella mateixa». Nosaltres ens identifiquem amb la crítica que fa Maxime Rodinson (4) a una interpretació tan poc subtil: «Però Stalin tergiversa Bauer quan pretén que la seva definició separa la nació del sòl i la converteix en una mena de força invisible, auto-suficient... quelcom de místic, inaprehensible i d'ultra-tomba. Per a Bauer, el caràcter nacional no és una força independent, sinó la condensació de tota la història de la nació, la història dels avant-passats, les condicions de la seva lluita per l'existència, les forces que controlaven les relacions de producció en què entraven. No separa en absolut aquest caràcter nacional, categoria de psicologia col·lectiva, de les condicions concretes de la vida social, com l'acusa Stalin.»

Quant a la visió leninista dels trets que caracteritzen una nació sembla que en els seus escrits no queda prou especificada. L'únic que hem trobat en les obres consultades (5) són uns escrits publicats el juny de 1920 sota el títol: «Primer esborrany de la tesi sobre els problemes nacional i colonial» on diu: «Els partits comunistes, intèrprets conscients de la lluita del proletariat per l'enderrocament del jou de la burgesia, han de centrar també la seva atenció, en allò que fa referència al problema nacional, no en els principis abstractes o formals, sinó 1) valorant amb tota exactitud la situació històrica concreta i abans que res la situació econòmica; 2) diferenciant amb tota nitidesa els interessos de

les classes oprimides, dels treballadors, dels explotats i el concepte general dels interessos de tota la nació en conjunt, que no és res més que l'expressió dels interessos de la classe dominant; 3) alhora que han de dividir clarament les nacions en: nacions oprimides depenents, sense igualtat de drets, i nacions opressores, explotadores, sobiranes, etc...». Això, com ja hem dit més amunt, no es pot considerar com una definició de nació sinó com unes normes per tal de dreçar una tàctica política. Després d'haver vist les concepcions que sobre el fet nacional tengueren alguns clàssics del marxisme, intentarem completar aquest concepte amb l'opinió d'alguns marxistes contemporanis.

En el nostre país Rafael Ribó té una «Aproximació metodològica al fet nacional» en la qual introdueix alguns elements nous en els seus quatre nivells d'anàlisi (6): «El primer nivell és el que jo anomenaria històrico-estructural. Aquí és on es donen tots aquells elements que han servit de fonament per la gran majoria de teories, referides a fets i dades empíriques, del fenomen nació. Amb els elements que són analitzats en aquest nivell des d'angles molt oposats, s'ha identificat la nació amb una llengua, o, en termes més amplis, amb un àmbit cultural, amb una religió, amb una història comuna, amb una economia, amb una estructura social, amb una ètnia, etc., totes elles amb l'ànim de subratllar determinades característiques diferencials com a «conformadores» de la nació.» Aquest nivell serà desglossat com segueix: «Sobre el doble eix esmentat, estructural-històric i social-psicològic, s'han d'anar col·locant tots els elements que trobem en la recerca sobre el fet nacional. Referint-nos a la realitat de grup, hem de poder explicar el successiu rellevament de les diverses classes socials en la direcció dels grups, emmarcats per aquests elements històrics estructurals. En aquest sentit, i per acabar la descripció d'aquest primer nivell, vull destacar una sèrie d'elements de difícil consideració i que fins ara han estat objecte de l'oblit de la majoria d'autors. Em refereixo als elements culturals de la qüestió. La cultura és

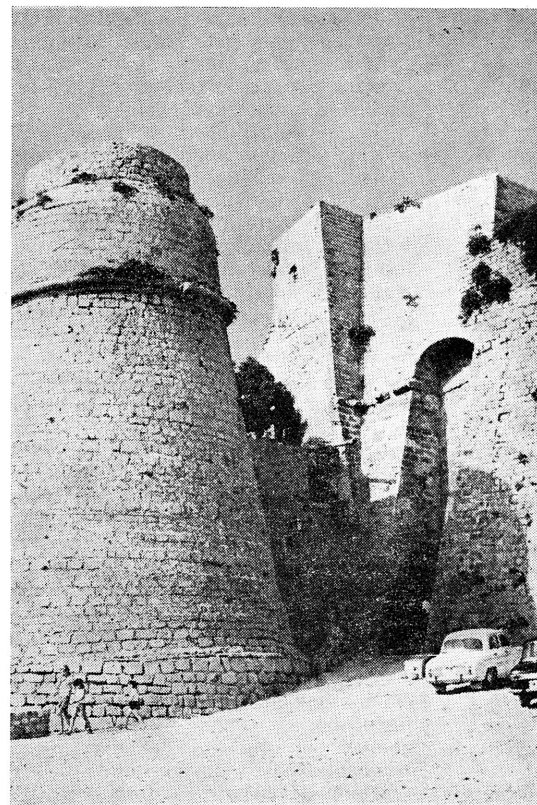
quelcom de més ampli que els purs objectes artístics o que la mateixa llengua. Curiosament, dos autors força llunyans en la història i en les ideologies respectives coincideixen en l'abast essencial del fenomen cultural. Tant Taylor, que inspirarà Morgan, i per tant Engels, com Stalin, inclouran en llurs definicions de cultura els hàbits, els costums, les lleis, la psicologia peculiar, etc., tot això producte de les condicions d'existència diferents que es donen en la humanitat.» Continuament amb els seus nivells d'aproximació al fet nacional Ribó afegeix: «El segon nivell de consideració és l'ideològic. Donada l'existència d'uns determinants elements històrico-estructurals, entre els que els més importants, insisteixo, són els econòmics, hem d'analitzar la formulació de la idea de nació per part d'una classe social determinada, la dominant.» «L'origen del contingut del tercer nivell de configuració també correspon a aquest moment històric (triomf de les revolucions burgeses). És el nivell jurídic institucional...» «...El que pertoca, doncs, a aquest nivell és d'analitzar la correspondència o contradicció entre estructures polítiques dominants, l'aparell estatal i la seva organització, amb els diversos grups socials i nacionals que trobem dins el mateix estat», i finalment l'autor ens citarà un darrer nivell: «Així arribem al quart i últim nivell de consideració

del fet nació: l'estratègia. En aquest nivell hem de situar les diverses estratègies que les organitzacions de classe, siguin les dominants, siguin les dominades, munten en base a les reivindicacions nacionals». Un economista del tercer món, Samir Amin, afegirà i corregirà els trets anomenats fins ara i que caracteritzarien una nació. La seva teoria és fruit de voler destruir l'eurocentrisme, que tendeix a marginar la lluita d'alliberament nacional del tercer món (7): «Així, doncs, definirem els conceptes d'ètnia i de nació. L'ètnia —i no la raça, evidentment— pressuposa una comunitat lingüística i cultural... La nació pressuposa l'ètnia però la supera. En què? La nació apareix si una classe social, que controla l'aparell central de l'estat, assegura una unitat econòmica a la vida de la comunitat. Aquesta definició és més àmplia que la basada sobre el mercat capitalista. La classe en qüestió no és necessàriament i exclusiva la burgesia. La classe dominant sempre controla —per definició— l'estat. Però aquest estat serà un Imperi (ètnicament homogeni o no) o una nació, quan constitueixi almenys una unitat econòmica, és a dir, que l'organització de la formació de la circulació i de la distribució de l'excedent determini com a mínim una solidaritat entre les províncies.»

Robert Lafont, teòric del nacionalisme occità, ens interessa especialment per oferir-nos l'estudi d'un nou fet nacional, nou en el sentit que era desconegut de Lenin i d'Stalin: la persistència de l'opressió nacional en estats que fa temps que acabaren llur revolució burgesa (8). «El signe segur de l'ètnia és la seva llengua. La llengua perpetua el doble caràcter del poble conscient de la seva identitat... Direm, doncs, que l'ètnia es basa, no sobre el fet brut de la llengua, sinó sobre el sentiment lingüístic. L'ètnia es pensa a través del llenguatge, es contempla en aquest mirall consuetudinari que li retorna la imatge simplificada.

«Fins i tot podem anar més lluny: en la mesura que els fets de llenguatge són l'eina dels fets de pensament, el llenguatge és no solament el signe de l'ètnia, sinó la seva identitat mateixa, no racial, sinó mental. La tipologia estructuralista contemporània permet de descobrir, al fons de les llengües, sistemes molt diversos d'expressió del pensament. El pensar en actes de llenguatge no és pas universal. Les llengües no són vestits intercanviables.

«Així definim l'ètnia? Això és la nació? No ho creiem pas; com a màxim una pre-nació, una nació potencial, allò que alguns en diuen una nacionalitat. Per assolir la nacionalitat, cal, a més a més, afegir a l'ètnia lingüística una forma original de civilització que permeti a la masa humana, no

solament de sentir, sinó de viure socialment un destí de comunitat. Costums que no són els veïns: maneres sexuals, familiars, escala de valors morals. La religió sobretot ha representat per a les ètnies el paper de revelador nacional... En d'altres regions, les institucions jurídiques poden fer un paper semblant. Aquest cas es donà a Catalunya a finals del segle XIX.

«Aquest fet de resistència ens ajuda a dibuixar un tercer element, històricament perceptible, i que funda la nació: l'existència d'una èlite d'homes que pensa l'agrupament humà, no pas en termes instintius i sords, com la massa del poble, sinó en definicions clares.

«Són aquestes èlites les que donen als elements abans enunciats una forma superior i lúcida. S'emparen del llenguatge de la comunitat i el modelen segons l'escriptura; transformen allò que era sentiment obscur i espontani en una realitat segona, però directiva, de tota consciència d'aleshores endavant: la llengua escrita unificada.

«Resumint: la nació que acabem de definir és un fenomen històric estable depenent de tres factors:

— el fet lingüístic, que fa aparició després d'una crisi històrica profunda i d'una barreja racial, com a resultat d'aquesta crisi i d'aquesta barreja que aboleix en el record, ratificant-la.

La veu de les Illes

CORT

Setmanari
d'informació
general sobre la
problemàtica
del nostre poble

Avda. Antoni Maura, 24

Tel 21 31 54

CIUTAT

— El fet cultural, o de civilització (la nacionalitat) que canvia de naturalesa amb els llocs, amb el temps, però que tendeix sempre a oposar l'ètnia a les seves veïnes.

— El fet de l'èlite o de consciència superior, que encoratja la nació en la seva existència, la revela com a tal, n'afavoreix i l'evolució, n'última l'aspecte històric».

Una vegada exposades les diverses teories assajarem de fer un balanç d'allò que aporten i d'allò que obliden cadascuna d'elles quant al concepte de nació.

Stalin aportarà una nova noció de cultura nacional que inclou els hàbits, costums, lleis, psicologia, etc. Molt sovint hom atribueix a Stalin el fet d'haver descobert la relació existent entre cultura nacional i unes certes condicions econòmiques; sense veure que allò que en realitat va fer fou donar èmfasi a una idea que ja defensava Otto Bauer, blanc de les seves crítiques.

Malgrat aquest i altres mecanismes de Stalin la seva caracterització de la nació és força completa.

Dels nivells que formen l'aproximació metològica al fet nacional de Rafael Ribó, en primer lloc ens sembla confús allò que ell defineix com a nivell ideològic i del que dedueix (6): «...Hem d'analitzar la formulació de la idea de nació per part d'una classe social determinada: la dominant. «No-

saltres interpretem això com un continuar pensant que la capdavantera de la lluita d'emancipació nacional ha estat necessàriament la classe dominant (aristocràcia o burgesia), mentre que en molts moments històrics aquesta classe dominant només ha portat les seves reivindicacions fins a la descentralització administrativa, sense proposar-se l'autodeterminació del poble (fins a les seves darreres conseqüències, la separació). A més a més, ens sembla que aquest no és un factor decisiu en l'anàlisi del fet nacional. Aquest «nivell ideològic» no saltres el referiríem a la consciència (de vegades només a nivell instintiu) que té un poble de la seva particularitat.

Un punt molt important que la majoria dels autors consultants han oblidat i que ens serà descobert per Samir Amin, és la importància en l'origen d'una nació de l'existència d'una classe dominant (burgesia, mercaders...) que unifiqui econòmicament la vida de la comunitat, és a dir, que aquesta nació hagi tengut en algun moment de la seva història, una entitat econòmica i política pròpia. Robert Lafont, malgrat que oblidí la necessitat d'aquesta classe unificadora de l'economia com a requisit de nació, formula un tret nou definidor del fet nacional: «El fet de l'èlite o de consciència superior, que encoratja la nació en la seva existència, la

revela com a tal, n'afavoreix l'evolució, n'última l'aspecte històric (9)».

La identificació entre llengua i psicologia d'un poble que fan I. Person i R. Lafont, pensam que és molt encertada i que molt pocs estudiosos del fet nacional li han donat la importància que té en realitat. Ives Person cita una frase de Marx de «La ideologia alemanya» al respecte: «La llengua no és l'expressió de la consciència, cosa que seria idealisme, sinó la mateixa consciència (10)».

(Continuarà)

(1) Col.loqui d'historiadors.

(2) *El marxismo y el problema nacional*, Stalin. p. 15.

(3) Opus cit.

(4) M. Rodnson.

(5) Lenin, «*Sobre la cuestión nacional*», Edt. Abraseas. Buenos Aires, 1973.

(6) R. Ribó.

(7) Samir Amin.

(8) Robert Lafont.

(9) Robert Lafont, pàg. 24.

(10) Ives Person. pàg. 12.

De l'Editorial Moll ha sorgit la gran trilogia de la cultura popular del nostre país: les RONDAIES, el DICCIONARI i el CANÇONER.

El P. RAFEL GINARD BAUÇÀ ens ha deixat el gran

CANÇONER POPULAR DE MALLORCA:

quatre volums de gloses, codolades i romancer.

Distribució: LLIBRES MALLORCA. Fortuny, 5. Palma.

"Balears"

ens enten

parlarem el teu llenguatge

SEMBLANÇA BIOGRÀFICA

del Dr. Emili Darder Cànaves

per Josep Forteza-Rei

Permeteu-me, que us parli d'Emili Darder: per uns, desconegut; per altres, oblidat; i per nosaltres, enyorat amb desolació i tristot.

Darder: metge singular. Català de Mallorca i amador del nostre país, al qual dedicà una intensa vida de treball honest i digníssim fins que les bales segaren sa vida, l'hivern del 1937, al cementiri de Palma.

Va néixer a la nostra ciutat el 20 de Juny de 1895, fill de D. Tomàs, també metge destacat, a qui la Ciutat de Palma li té dedicat un carrer.

Va fer el batxiller amb notes excel·lents, i a l'hora d'ingressar a la universitat no tenia l'edat reglamentària, per la qual cosa la família hagué de sol·licitar un permís que li fou concedit. Va acabar la medicina abans de complir els 20 anys, i tragué el títol pocs anys més tard.

Conegué na Miquela Rovira l'any 1917 a la vila de Deià, on estiuaven, i es casaren el 24 de Juny de 1920; ambdós eren aficionats a l'excursionisme i als fòssils. Va fer el doctorat i al cap de poc ingressava a l'Acadèmia de Medicina i Cirurgia de Palma.

Oposità a l'Institut d'Higiene i va guanyar la plaça d'Alacant, que va permutar amb la del Dr. Vinyes i es pogué quedar a Palma.

El Dr. Darder sent una gran vocació per a combatre les malalties infeccioses, força esteses a Mallorca en aquell temps. A tal fi instal·la un laboratori d'Anàlisis Clíniques, el primer autènticament científic aparegut a la nostra illa. Es dedicà amb entusiasme a donar conferències pels pobles de Mallorca, divulgant entre la gent dels pobles i del camp, els coneixements d'higiene més indispensables. Així trobam ja en el Quadern de l'Associació per la Cultura de Mallorca, d'Agost-Setembre de 1923, la ressenya d'una interessant conferència donada al poble de Capdepera, en la qual explicava les mesures a prendre per a prevenir les malalties infeccioses. Les seves exposicions eren sempre senzilles i clares, assequibles a l'auditori.

El mateix entusiasme que sentia per combatre les malalties infeccioses, l'abrandava igualment per a divulgar la nostra pròpia cultura i l'amor a la Pàtria; no ens ha d'estranyar doncs, que, a començos d'aquell 1923, figuràs entre els fundadors de la A.P.C.M. i fos vocal de la junta de l'entitat.

L'altre amor entranyable de l'home a

qui avui retem homenatge, foren els infants, particularment aquells en edat escolar. Veurem més endavant la seva tasca en aquest sentit.

TASCA SANITÀRIA

A partir de 1922 comença la seva gran labor sanitària. En les conferències a Ciutat i arreu de Mallorca. Estudia el nostre estat sanitari i dóna normes i orientacions al poble per a millorar-lo. El subtítol de les seves conferències era «Lluita contra les malalties evitables».

Obtingut ja el doctorat el 1924, fou elegit membre de l'Acadèmia de Medicina i Cirurgia de Palma.

A l'entrada d'estiu del 1930, portant ja un grapat d'anys al cap del «Servei d'Epidemiologia de l'Institut d'Higiene», juntament amb el Dr. Durich, Inspector Provincial de Sanitat i amb la col·laboració dels Drs. Alorda, Vandrell, Porcel i Valentí, organitzaren una gran «Exposició d'Higiene Social», que també fou patrocinada per l'Associació per la Cultura de Mallorca.

L'exposició ocupava quatre grans sales, plenes de cartells, gràfics, mapes, fotografies, etc. La tercera sala, en bona part del Dr. Darder, estava dedicada al problema de les aigües, tifoidea i diftèria. A la quarta sala (patrocinada per la A.P.C.M.), s'hi presentava la propaganda antialcohòlica, pels Drs. Valentí i Darder. Tenia una secció antisifilítica, d'educació higiènica i amb un servei de senyorettes visitadores.

Quedava encara una altra sala, no tan gran, amb una col·lecció seleccionada de mapes, del Dr. Darder, sobre natalitat, mortalitat i malalties infeccioses.

Abans de cloure's aquesta notable exposició, el Dr. Darder pronuncià un bell parlament: «La propaganda de la Higiene Social».

Si qualcú de volsaltres tingués interès en llegir-lo, està reproduït a l'exemplar del mes d'Agost de 1930, de la revista **La Nostra Terra**.

En el seu parlament es plany de com el centralisme de Madrid dificultava o entorpia les campanyes sanitàries que s'emprenien als països catalans i lloa la labor que féu la Mancomunitat Catalana, reorganitzant la sanitat d'una manera admirable.

Entre els pobles que pogueren escoltar els savis consells de l'il·lustre metge recordam: Sóller, Capdepera,

Felanitx, Campanet, Artà, Inca, Hostalots i altres.

A Palma les seves dissertacions més destacades foren: la ja ressenyada, de l'Institut d'Higiene, a l'Acadèmia de Medicina i Cirurgia, a la Casa del Poble, i al Col·legi de Metges.

Una altra de les grans obres del nostre amic fou la creació i inauguració del Dispensari Central de l'Ajuntament, que a més de les seccions o departaments de les diverses especialitats, comptava amb el servei de Raigs X, Maternologia i Infància, amb laboratori de llet maternitzada. També va fundar altres dispensaris a diversos barris de Palma, la majoria dels quals desaparegueren després de 1936, com quedaren reduïts a la mínima expressió els serveis del Dispensari Central, que avui funciona llastimosament.

El Juny de 1932 a diversos llocs d'Espanya i també a Mallorca se celebrà la «Setmana d'Higiene Mental». Com era de suposar, el nostre home hi intervingué activament; el quart dia fou ell el conferenciant i dissertà sobre el tema: «Sífilis, Alcoholisme i Paràlisi General».

La **Almudaina** del 24 de Juny d'aquell any, reproduceix extractada la referida conferència, pronunciada a la Casa del Poble.

Tot just acabada la Setmana d'Higiene Mental començava el VII **Congrés de Metges de Llengua Catalana** on no mancà la seva col·laboració malgrat la feixuga tasca que aquells dies pesava damunt la seva esquena.

El 27 d'aquell mateix Juny arribava la motonau Ciutat de Palma, mesella a vessar de congressistes, familiars i agregats comercials, 1040; alguns dels quals hagueren d'allotjar-se en el mateix vaixell, per no haver-hi prou places disponibles als hotels habituals. Eren al moll a esperar els congressistes, gran nombre de col·legues mallorquins, una comissió de l'Ajuntament, on es veien entre altres regidors els Srs. Crespí, Darder, Aguiló, etc. També hi eren el president de la Diputació, el vice-president del Congrés Sr. J. Mir i Mir, i moltes representacions d'entitats sanitàries i culturals.

Abans que els congressistes haguessin desembarcat, aparegué un gran cartell que deia: «SIAU BEN ARRIBATS».

No tenim temps ni espai per a ressenyar totes les representacions

i personalitats que assistiren al Congrés, però sí senyalarem que vingué el Dr. Peyrí, Conseller de Sanitat de la Generalitat de Catalunya, que l'Ajuntament de Barcelona envià una bona representació i que també vingueren representants del Rosselló i del País Valencià.

La inauguració del Congrés fou de gran gala a l'Ajuntament. El batle Sr. Jofre finí son parlament recitant una estrofa del nostre Joan Alcover. Tot l'auditori esclatà en una entusiasta ovació, restant llarga estona a peu dret. El governador Sr. Manent també féu un brillant parlament i com tots els qui el precediren s'expressà en la llengua de Lull, d'Ausiàs March, d'Aribau i que venturosament també és la nostra.

La marxa del Congrés fou satisfactòria i profitosa. Els temes principals foren «La Tuberculosi i la Hipertensió».

Com a conseqüència dels treballs sobre climatologia presentats al Congrés amb activa cooperació del Dr. Darder, es tingué una important reunió destinada a crear un Servei Meteorològic a les Balears. Aquesta reunió fou presidida pel Dr. Fontseré, que estigué acompanyat de destacats congressistes, com també de tècnics i representants dels organismes oficials. Es va estudiar la importància del projecte sota el punt de vista sanitari, puix que havia de servir per a determinar els estats climatològics,

tan interessants per a establir una bona terapèutica.

El President de la Diputació recolzà el projecte i afegí: «Comptant amb l'entusiasme dels nous vocals, Srs. Crespí i Darder».

La clausura del Congrés tingué lloc al Saló d'Actes de la Diputació. Entre altres parlaments de congratulació i comiat el Dr. Darder destacà l'esperit de germanor que havia regnat en les jornades del Congrés i que havia servit per estrènyer més els llaços entre els països de parla catalana. Recordà l'obra de Ramon Llull, en la qual també hi ha llibres de medicina.

El 1933 fou elegit membre de l'Acadèmia de Medicina i Cirurgia de Barcelona.

LABOR PATRIÒTICA, SOCIAL I POLÍTICA

Darder sentia intens amor pels països de parla catalana, i en tot moment propagà aquest amor i fomentà la nostra cultura.

En 1930 fou elegit president de l'Associació per la Cultura de Mallorca, de la qual n'era soci fundador. El mateix any, en l'acte fundacional de la Joventut Escolar, secció de l'esmentada entitat, fa un bell parlament encoratjant els joves a emprendre el llarg camí que condueix a la dignificació i enaltiment de la Pàtria.

El 12 d'Abril del 1931 és elegit regidor; eren les primeres eleccions po-

pulars o de sufragi universal, després de la dictadura del general Primo de Rivera.

Darder patrocinà el projecte general de construccions escolars, amb tal entusiasme que durant els 6 anys de República en què ell fou dos cops batle, s'inauguraren més escoles a la nostra ciutat que en els 20 primers anys de dictadura franquista. Es dona la trista circumstància que unes quantes d'aquestes escoles, a partir del 1936, foren ocupades per forces de l'exèrcit o per dependències de «La Falange». El més gran i més bell d'aquests grups escolars, «Grup Escolar Jaume I» emplaçat a «La Faixina», estigué uns quants anys ocupat pels militars, després parcialment va tornar a funcionar com a grup escolar; la Guàrdia Municipal n'ocupà una petita part, on hi cobraven les multes de circulació. Actualment l'edifici presenta un aspecte deplorable: extraordinàriament brut, finestres tapiades, vidres trencats, portes esbotzades. La «OJE» ocupa una petita dependència i uns músics una altra; bona part de l'edifici, en pèssimes condicions, està destinat a l'ensenyament.

Si en Darder aixecava el cap, en veure aquest espectacle, no caldria que li fiquessin cap bala al cap per a tornar-se a morir.

El mateix any 1931 treballà amb els companys de la comissió que redactaren l'Estatut d'Autonomia de les Balears. Poc després, en el viatge que la A. P. C. M. féu a Eivissa per a pagar l'Estatut, pronuncià alguns discursos.

També trobam la seva col·laboració al Calendari Mallorquí, que edita la benemèrita entitat que ell presideix.

El gener de 1932 deixà la presidència de la A. P. C. M. quedant axí mateix vocal de l'entitat, i intensificà la tasca política. El setembre del mateix any viatja a Barcelona amb l'expedició de mallorquins que van a festejar l'Estatut i a retre homenatge al president Macià. En aquella expedició representà la Diputació de Balears.

El juny del mateix any, el Centre Cultural del Districte Tercer va dedicar un cafè-homenatge a la Comissió de Cultura de l'Ajuntament i al seu president Emili Darder. Va celebrar-se al Camp de Son Canals un diumenge horabaixa, amb assistència de gran nombre d'obrers i un bon grapat de regidors de l'Ajuntament, com també hi havia representants de l'Ateneu, de la Associació per la Cultura de Mallorca i d'altres entitats. Es llegiren quantioses adhesions i entre elles la del director de primera ensenyança, Sr. Capó Vals de Padrines.

En el parlament que féu el Sr. Cànovas, glosant la personalitat de l'homenatjat, digué entre altres cases: «Darder és un home que, malgrat la seva senzillesa i modèstia, té un temperament de ferro».

Quan en Darder es va aixecar per agrair l'homenatge, fou saludat amb

grans aplaudiments i digué que l'acceptava perquè estava especialment organitzat per obrers i perquè els servís d'estímul i encoratjament en l'obra que realitzaven en profit de la cultura i de la República i que altrament no havien fet més que complir com a mallorquins, espanyols i republicans.

Va donar una relació amb tota mena de detalls del que havien fet quant a construccions d'edificis escolars, adquisició de materials d'ensenyament, augment de sous als mestres, creació de places d'auxiliars etc. Va acabar demanant col·laboració a tots.

A les acaballes de 1933 fou elegit Batle de Ciutat, intensificant la campanya escolar i l'higiene.

L'any 1934 el comitè de relacions entre Catalunya i Mallorca, fa públic un manifest destinat a incrementar l'esperit de germanor i la bona col·laboració d'ambdós pobles. Entre les signatures d'aquest manifest trobam: Pompeu Fabra, Lluís Nicolau d'Olwer, M.ª Antonia Salvà, Joan Estelrich, Francesc de Sales Aguiló, Emili Darder, i d'altres.

També pren part a l'homenatge que aquell any es fa a Santiago Russinyol.

Presidí una assemblea d'Ajuntaments de les Illes, amb l'objecte de resoldre serioses dificultats que un augment d'aranzels, havien provocat en la venda de les ametlles a l'exterior; cosa que afectava seriosament l'economia del nostre camp.

També en aquesta assemblea proposaren la descentralització de la «Junta d'Administració de Carreteres», sol·licitant que la dita junta tingués un representant per cada partit judicial de les Balears.

Amb motiu de la visita del ministre d'economia Lluís Nicolau d'Olwer, en què féu entrega a la Ciutat del castell de Bellver, la A.P.C.M. i «La Nostra Terra» oferiren un sopar al

ministre. Darder ret pleitesia a l'amic, al ministre i al digníssim col·laborador de la revista esmentada, i li demana que s'interessi perquè aviat sigui un fet l'extensió a Mallorca del decret de bilingüisme.

Quan el viatge a Mallorca del Conseller de la Generalitat de Catalunya Ventura Gassol, l'Ajuntament amb el seu batle Darder, el reberen amb palls afecte, organitzant àpats i excursions en honor seu. Durant l'estada de l'il·lustre hoste, es descobrí una làpida amb el nom de Francesc Macià, al barri de Son Espanyollet.

Darder s'havia integrat a l'Acció Republicana de Mallorca, però després, en fundar-se l'Esquerra Republicana Balear (abril 1934) s'hi incorporà i formà part del seu consell regional.

Després del 6 d'Octubre del 1934 fou depositat de la presidència de l'Ajuntament fins el 22 de febrer de l'any següent, que va reincorporar-se al càrrec que havia assolit per elecció popular.

El 29 de Febrer de 1935 presidí una sessió necrològica dedicada a Joan Alcover, amb motiu del 10 aniversari de la seva mort. Al saló de sessions, després del discurs del batle, els orfeons i la Banda Municipal interpretaren «La Balanguera» que el poble escoltà amb respecte i veneració.

Malgrat les moltíssimes ocupacions del Dr. Darder, el seu laboratori d'Anàlisi no quedà mai desatès i a l'estiu no li mancava temps per a visitar, sense previ avís, les colònies escolars per a veure si els infants estaven degudament allotjats i alimentats. La seva visita anava sempre acompanyada de coves de fruita per als escolars.

EL 18 DE JULIOL

El dia de l'Alçament, era a Palma, estava malalt. No dormia a les nits,

prenia fanodorm. No volgué fugir ni amagar-se. Anaren a passar el dia a Son Ferriol, poblet al pla i a pocs quilòmetres de Palma i retornaren a casa. El Dr. Sureda i el seu germà Bartomeu, també metge, li feren un certificat de malaltia, per a justificar que no es podia presentar a l'Ajuntament a depositar el càrrec, segons requeriment que se li havia fet. Havia tingut una angina de pit.

El 20 de Juliol a les 4 del capvespre l'anaren a detenir, amb metralleres, esbotzaren les portes. Estava al llit. Ell va demanar on el portaven i li contestaren «Ya lo veremos». El portaren a l'hospital, on estigué de 10 a 12 dies, i després el portaren al Castell de Bellver, on ja hi havia molts detinguts, entre ells n'Alexandre Jaume, amic i col·laborador seu, qui també fou afusellat; estava incomunicat a una torre. Ell fou portat a la infermeria. El seu estat de salut era tan precari que hom creia que no serien a temps a fer-li el judici.

També hi havia detingut al Castell, l'apotecari Tomàs Cano, que aconseguí sortir d'aquest captiveri i ha mort fa pocs anys d'un infart.

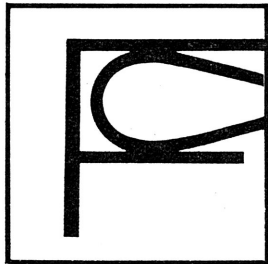
El missèr aconsellà a l'esposa que no pujàs a veure'l. Com a malalt li enviaren un matalàs, una taula i una butaca, que no li entregaren fins al cap de temps. També l'esposa li envià unes fotografies, que rebé amb unes inscripcions a sobre, escrites a mà i amb tinta que deien «Arriba España» i «Viva España Fascista».

Aleshores hi havia al castell 800 presos i només tenien 400 marfegons. Més detinguts hi havia encara al gran magatzem de fustes de Can Mir.

Del Castell el portaren altre cop a l'Hospital Civil, gairebé extenuat.

En el consell de guerra, el fiscal demanà 20 anys de presó, però el tribunal militar el condemnà a pena de mort.

Fotogravats A. Comas

- FOTOGRAVAT
- OFFSET
- DEPARTAMENT DE DIBUIX
- CREACIÓ GRÀFICA
- FOTOGRAFIA INDUSTRIAL
- ARXIU FOTOGRÀFIC
- NYLOPRINT I
- FOTOCOMPOSICIÓ

C/. Emperatriu Eugènia - 1 - D - teléfans. 294650 - 54 - PALMA.

Diario de Mallorca

un diari

per a tots els mallorquins

Permeteu-me que us llegeixi unes paraules del fiscal, en el consell de guerra, reproduïdes a la premsa d'aquells dies: ...«Dice el Fiscal que los cuatro encartados pertenecían al Frente Popular y realizaban intensas actividades para hacer estallar el movimiento soviético en Mallorca, y termina pidiendo la pena de muerte para Alejandro Jaime Rosselló y Antonio Qués Ventayol y la de veinte años de presidio para Antonio Matheu Ferrer y Emilio Darder Cànaves. Además, conjuntamente deberán abonar diez millones de pesetas».

Eludim donar els noms del Jutge Instructor, Fiscal i altres components del tribunal, perquè aquest modest treball té la intenció de reivindicar la dignitat d'Emili Darder, però no pretén de cap manera despertar odi ni desigs de venjança contra ningú.

També se l'acusava de sectari anti-religiós, de separatista, i d'estar complicat en contraban d'armes.

Quant a la primera acusació, les monges del «Temple» declararen a favor de l'acusat, explicant els molts beneficis que d'ell havien rebut, elles i la seva institució benèfica.

El defensor diu, referent a la segona acusació, que el fet que quan fou bibliotecari del «Círculo Mallorquin» compràs entre molts altres llibres castellans, alguns catalans i de caràcter catalanista, no prova que ell fos separatista.

Quant al contraban d'armes, el defensor destaca que no s'ha provat l'existència de tal contraban.

Hom diu que el medicaven intensament per tal de poder-lo afusellar. La seva viuda ens ha assegurat que entre altres medicaments li injectaven oli camforat.

El penúltim dia, quan dinava, li digueren que l'havien de matar. El darrer capvespre, l'esposa i la filla el passaren al seu costat. La filla tenia 15 anys. El dia abans havia dit a l'esposa: «Demà si véns a veure'm porta'm pernil, formatge i figues seques». Després de dir-se adéu, l'esposa tornà enrera, i pujà tres cops l'escala repetint el comiat. Ell encara li digué: «Si tens coratge, vine a la nit».

Mentrestant li expropiaren la casa, el laboratori, mobles i una valuosa biblioteca. Una important col·lecció de fòssils, pogué ésser salvada al·legant que era propietat de son cosí Bartomeu, catedràtic de l'Institut de Tarragona.

El 24 de Febrer de 1937, estant assegut damunt un pedrís, perquè el seu estat de salut no li permetia aguantar-se dret, fou afusellat.

Hom diu que entre els espectadors, hi va haver qui aplaudí... Sembla mentida que hi hagi persones que puguin donar tan denigrant espectacle!

Algun temps després, la viuda rebia el cartutx d'una bala, amb la data fatal gravada. Li digueren que si volia un record del seu marit, aquell era el millor, era l'estoig de la bala que l'havia mort.

Na Miquela ha portat molts anys penjat del coll aquest emmetzinat ob-

sequi. Li donava coratge i la immunitzava contra l'ambient que l'envoltava.

En el llibre de Bernanos «Les grands cimetières sous la Lune» i en el «Caliu», publicació pòstuma de Lluís Nicolau d'Olwer, a Mèxic, podeu trobar més detalls d'aquest trist espectacle. Sabem que coses semblants varen passar a una banda i altra. Facem vots perquè mai més no es repetixin.

Darder era catòlic practicant, però no era d'aquells que intenten fer servir la religió per a defensar uns privilegis generalment immerescuts. Tenc l'honor d'haver-lo conegut personalment. Ell em va ensenyar a manejar el microscopi i a estudiar les preparacions, poc abans d'anar a la universitat. Puc dir-vos que era l'home més afable i respectuós que mai hagi conegut.

JOSEP FORTEZA-REI

El meu agraïment a Dona Miquela Rovira Vídua de Darder, per la seva bona acollida i la informació que m'ha facilitat. També al **Diario de Mallorca** per les facilitats que m'han donat per anar a escorcollar diaris antics del seu arxiu.

Altra informació l'he obtinguda de **La Nostra Terra** (1928-1936).

4CATS
galeria d'art
C/ San Sebastian, 7
Tel. 226493 Palma

VILADECANS

octubre - novembre

Rusiñol - Mir

Així com Rusiñol és, per antonomàsia, l'home de les relacions socials, Joaquim Mir, en canvi, és l'artista solitari. Ara bé: ambdós tenen, almenys, en comú la fermetat de la vocació artística i la coincidència d'haver introduït el Modernisme a Mallorca, «descobrint» el seu paisatge. En altres aspectes, al contrari, són diferents i encara oposats, cosa que es reflecteix en la seva obra i per tant en la seva visió de Mallorca.

Això permet establir entre ells un paral·lelisme. Ja va dir Aristòtil que els oposats es diferencien precisament pel que tenen de semblant i de comú. En la manera d'interpretar el paisatge de Mallorca, Mir i Rusiñol es complementen.

Una altra cosa tenen en comú: la procedència. Tots dos provenen de la petita burgesia industrial o mercantil. Tots dos havien de topar amb una forta oposició quan trenquen amb la família i amb la tasca familiar i es decideixen per la vocació pictòrica. Els camins que segueixen per obeir aquesta crida són, emperò, diferents. Rusiñol és, sobretot, viatger. Viatja per Espanya, per Itàlia, i també s'estableix una temporada a París (estatge obligat de tots els pintors de l'època). A París exerceix de bohemí o, més ben dit, aprèn d'exercir la bohèmia parisenc. També aprèn de pintar amb aquells matisos, aquelles gradacions que, per a molts, havien d'esser el caire millor de la seva paleta. L'activitat de Rusiñol és intensa. S'estableix a Sitges i la converteix en el centre omfàlic del Modernisme, sobretot amb la celebració de les famoses «Festes» i la inauguració del culte estètic al Grecó. Es relaciona amb tota mena d'intel·lectuals i d'artistes, car la seva simpatia és inesgotable. És un apòstol de «l'art pour l'art». Per a ell no hi ha fronteres. Encara que admira, sobretot, el geni francès. La seva vida és una mica desordenada, i, quant a idees polítiques, socials o religioses, és també desordenat i despistat, perquè en el fons és un escèptic. Només l'art li mereix respecte.

Quan arriba a Mallorca, a la dècada del 1890, ja és famós i ja té, a més d'experiència, un estil propi. Va venir un parell de vegades. La segona, que havia d'esser la més fecunda, amb la família. Era l'any 1899. Es va

establir en El Terreno. Tot d'una la seva casa es converteix en centre aglutinant d'una tertúlia a la qual assistien els intel·lectuals de l'illa: Alcover, Oliver, Alomar, Estelrich, Torrandell, entre altres. Tots l'admiraven sincerament com a artista i com a amic. La seva simpatia és irresistible, es fa seu tothom. I quan vénen personatges de fora, com Rubén Darío o Unamuno, són rebuts per Rusiñol, el descobridor de Mallorca, i, com a tal, primer guia de l'illa, per dret propi.

A la família, Rusiñol, amb el sentit de l'humor que el caracteritza, li diu «la impedimenta». Emperò aquesta «impedimenta» no l'impedeix de pintar. Ben al contrari, sembla que la necessita per a dedicar-se a la pintura. Se l'emporta amb ell pertot. A Raixa, cada dia, des d'El Terreno. Després s'estableix amb ella en el torrent de Pareis i allà viuen una temporadeta com nòmades beduïns o tàrtars. Més tard va a pintar en el castell de Pollença, també acompanyat de la família, sogra inclosa. A aquesta tribu s'uneixen Joaquim Mir i un jove barber, que sentia més vocació de pintar que de retallar barbes i patilles: Antoni Gelabert.

Rusiñol era un bohemí que havia exercit la bohèmia ben bé com cal a París, i, per tant, venia a Mallorca llicenciat en bohèmia. Tot el seu estil de vida ho és, bohemí. Ell i la família viuen una mica com gitanos, pintant aquí i allà. Rusiñol té tanta vocació de pintor com de bohemí; però de bohemí vital, a qui agraden els amics i la festa. A vegades abusa i cau en bromes de molt poc gust. En canvi Mir tendeix a la misantropia. S'aïlla de la gent. Més que vocació de bohemí té vocació d'ermità.

Mir ve a Mallorca cap a 1903, enlluernat per l'exposició que havia fet Degouwe a Barcelona. A diferència de Rusiñol, no havia viatjat gaire. Així com Rusiñol havia vingut a l'illa ja molt granat, molt experimentat, Mir hi ve quasi al començament de la seva carrera de pintor. Es pot dir que va ésser autodidacta. I a Mallorca havia de forjar la seva personalitat i trobar el seu camí. Res millor que una illa per a un temperament que vol isolar-se. Mir s'arribaria a identificar amb aquesta naturalesa illenca, en cert as-

pecte semblant al seu temperament. Això no vol dir que l'acoblament fos fàcil. Es va trobar amb decepcions. Així Degouwe, el seu ídol (injustificat del tot), el tracta tan fredament, que Mir se'n duu un disgust. Pinta una mica per tota la costa brava: Deià, Sóller, Pollença. És enamorat, i això també li havia de portar contratemps i la seva primera pèrdua de raó. Pintant a la Calobra, sembla que per rivalitats amoroses un enamorat gelós li va cremar un quadro, i Mir va reaccionar fugint per uns quants dies. Diuen que va arribar a enfollir. Després, ja en el castell del Rei, a Pollença, amb el clan Rusiñol, Gelabert inclòs, Mir s'enamora d'una altra al·lota, i, per por que l'enamorament el tragués de la vocació de pintar, es va pelar a zero (cosa per a la qual pogué comptar, sens dubte, amb la col·laboració del barber Gelabert). Podem dir que, precisament perquè era tan enamorat, tenia una desconfiança kafkiana cap a les dones. No així Rusiñol, vertader patriarca, per a qui la família i la pintura no s'exclouen, sinó que, ben al contrari, es complementen.

Però Mir i Rusiñol es diferencien, sobretot, per la seva interpretació del paisatge mallorquí. Cada pintor trasllada al llenç una visió de l'illa concordant amb la seva pròpia actitud eròtica davant la natura.

Així Mir va sofrir l'enlluernament fins a la follia, fins al «pathos», com els elegits dels déus antics. En canvi Rusiñol va patir l'impacte adoptant una positura d'allunyament. Joan Alcover ha vist amb molt enginy i amb molta perspiciàcia a relació Rusiñol-Mallorca:

Vengueres per una hora de flort; en
[la ribera
la tenda plegadissa fixares per un
[join;
mes fores com un hoste que es casa
[amb l'hostalera
i diu: «Ja no me'n torn».

Cal dir que l'actitud de Rusiñol respecte a Mallorca sempre va arrossegar el llast d'aquesta mena d'allunyament inicial. L'amor del pintor cap a la seva «Illa de la Calma» (ja aquesta manera de qualificar-la és prou significat) sempre va servir un punt de la ironia del festeig superficial dels començaments.

Contràriament, la relació de Mir amb Mallorca havia de constituir una mena de teogàmia. Sobretot la llum de l'atmosfera de l'illa es convertiria en la seva obsessió. Es va entossudir en una lluita titànica «contra» aquesta llum de Mallorca. Una lluita que l'havia de dur al deliri, a la follia (l'episodi de la Calobra és prou evident). Diuen que, amb una passió místico-eròtica, besava la terra d'aquells llocs que l'inspiraven. Mir s'abandona (en el sentit etimològic de la paraula «abandonament») a la natura. Consuma el ritual dionisiac amb la culminació de l'èxtasi final, en què l'iniciat s'identifica amb la naturalesa —i, en aquest cas, la llum— i la posseïx (¿o més aviat n'és posseït?). Sembla que Mir acompleix allò de Maragall: «Sóc la natura sentint-se a si mateixa».

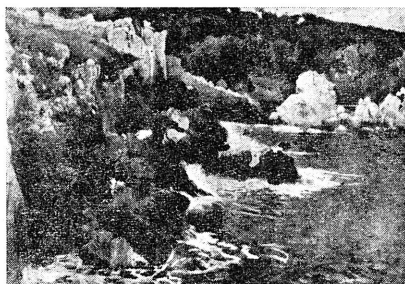
MIR I LA RECERCA DE LA LLUM

I, tanmateix, en un principi Mir no domina la llum. La seva obra tendeix més bé a quelcom de literari o de musical; en una paraula, a fugir de la pintura pròpiament dita, a descentrar-se cap a altres regnes de l'art, cosa que entra dins l'ambigüitat del Modernisme. Això és particularment evident en aqueixes primeres obres pintades a Mallorca, baix dels efectes de l'encís que li havia produït Degouwe, i, per tant, sota aqueixa influència nefanda.

Entre les obres més famoses d'aquesta etapa es troben les versions que va fer de la cala de Deià, amb el títol, tot modernista, de **La Cala Encantada**. La primera versió, encara realista, ja comporta tota la commoció romàntica, o més ben dit, neoromàntica, del Modernisme. La mar, vista de dalt dels espadats, apareix agitada pel temporal. La segona versió ja es pot considerar fantàstica: una visió entre wagneriana i dantesca que arrossega tot el llast d'un romanticisme tardiu. Les grans dimensions del llenç augmenten la teatralitat i la fantasmagoria. Els colors són ombrívols i la llum és lívida, com correspon als dies de tempesta. I aquesta mar encrespada i lívida contrasta amb les roques tenebroses. Tot això contribueix a crear una atmosfera de terror i de misteri que justifica el títol. Mir falseja la realitat fins a una sublimació delirant de la naturalesa. La pintura deriva perillosament cap a la música, cap a la poesia. Més encara: cap a la mitologia. Sense necessitat de pintar-los suggereix els personatges no humans que poblen el mar, els tritons i les sirenes. La pintura, en Mir, torna cosmogonia.

Una altra obra bàsica, tant pel tema com per la manera de tractar-lo, és el llac, que sembla representar l'interior de les coves de Mallorca. Mir havia de sentir per força l'atracció del llac subterrani que l'havia fascinat a l'exposició de Degouwe. Precisament, tot just l'Arxiduc Lluís

Salvador descobria la costa brava de Miramar, Martel (que va esser hoste de l'Habsburg) descobria les coves calcàries. Pintura i poesia s'havien de sentir temptades per aquest món encantat. Hi ha quelcom d'òrfic i de freudià (Freud acabava de publicar la seva obra sobre psicoanàlisi), de recerca de l'ànima o dels orígens, en aquesta atracció per l'interior, sempre misteriós, de la terra, en el descobriment d'aquest meravellós paisatge de les grutes. Uns tres anys més tard que Mir pintàs **El llac**, Costa i Llobera, classicista per excel·lència, havia de publicar **La deixa del geni grec** i havia d'enterrar l'heroïna amb l'arpa sagrada de Melesigeni-Homer en les entranyes de la cova d'Artà. Joaquim Mir sembla pintar la de Manacor, descoberta per Martel. Una obra demostrativa del sentit musical que Mir té del color, si és que en podem dir color de la sumptuosa pàtina que el pintor dóna al llenç per a representar la superfície de les aigües d'un verd de maragda, inqualificable

La Cala Encantada de Mir

de tan ambigu, i la roca que emergeix, lacada d'or. Al bicromatisme ormaragda, vertader contrapunt musical, correspon una llum tamisada, verda també, que contribueix a crear una atmosfera irreal, d'ensomni, suggeridora de l'existència oculta dels éssers fantàstics del món subterrani. Si **La Cala Encantada** era Wagner, **La Cova del Drac** és quasi Debussy. Mir ha sabut trobar la il·luminació escaient. Però, sobretot, ha sabut trametre al llenç la immobilitat que havia d'espantar Unamuno: «Pero lo extraordinario de las cuevas del Drac, son las aguas subterráneas, las aguas tenebrosas y quietas que allí descansan. Es tal su quietud y su transparencia que no se las ve». No és casualitat que Mir hagués d'esser el pintor que va entusiasmar Unamuno en la visita que aquest va fer a Mallorca. En tot cas, **El llac** és una mostra de la sofisticació del Modernisme.

Els paisatges de Mallorca, ja siguin els més intimistes i recòndits, ja siguin els més oberts a l'infinit, tenen sempre en la interpretació de Mir aquesta barreja de teatralisme i de vitalitat còsmica, oscil·lant entre la de-

coració per a un ballet i la torrença volcànica. És aquesta mena de sofisticació de què parlàvem. I sempre aquella sumptuosa pàtina que és el sosteniment i el ressalt del color sumptuos, aqueix element perturbador que els modernistes varen fer seu i que els «fauves» havien de potenciar al màxim. Joaquim Mir, com a modernista que és, també va sofrir l'encisament del color. I així, no sols l'atmosfera de l'illa, la seva llum daurada, el varen enfollir, sinó també els seus colors, tamisats o encesos per aqueixa llum, canviant segons l'hora del dia o l'estació de l'any.

Desafiat per la llum i pel color del paisatge mallorquí, Mir accepta el desafiament i en sortirà triomfant. La seva pintura es va anar fent cada vegada més etèria, més lluminosa, fins a copsar la màgia d'aquella llum reverberant, enlluernadora, «impossible». En les obres posteriors, realitzades ja a fora Mallorca, guanyant per l'impressionisme, fugit de la fantasmagoria de **La Cala Encantada** i omple els llenços amb pinzellades gegantines, fins a convertir-los en veraders mosaics de taques de colors, sobre els quals espurneja la llum. Allò que de bon principi havia estat pintura «literària» o «musical», va arribar a esser després el que calia: pintura. «Quan pinto sols veig llum; llum i color», solia dir. Més tard els detractors li havien de retreure la manca de constructivisme, la desintegració de la figura per la llum que tot ho encega. Potser tinguin raó. Però Mir, com les mènades antigues, s'havia lliurat del tot a la llum. I, en reciprocitat, li havia estat donada la total possessió de la llum. Tot pot esser impunement desintegrat puix que és la llum l'únic personatge, i, en tot cas, el color, canviant segons aquella. Radiografia de l'atmosfera vibrant de l'illa, que sols ell podia reproduir, ja que a ell sol li havia estat donat el secret. I precisament a Mallorca, a on Mir havia fet aquest dolorós aprenentatge (dolorós com tots els aprenentatges), aquesta mena d'iniciació catàrtica en el gran misteri de l'art i la natura, fins a la total purificació i la trobada de l'autenticitat.

RUSIÑOL O L'ESTILITZACIÓ DEL PAISATGE

La interpretació que Rusiñol fa de Mallorca és força diferent. Una Mallorca daurada, somrient, un xic rubeniana, a vegades tenyida d'un lleu orientalisme, tot d'acord amb els més ortodoxos cànons de l'esteticisme decadent «fin de siècle». I sempre amb un punt de tendresa i amb un punt d'ironia.

Aquesta interpretació no sols és pictòrica, sinó també literària. En la seva obra **L'illa de la Calma**, Rusiñol presenta una interpretació paral·lela a la de la seva pintura. Ja el fet de batejar Mallorca amb aquest títol és

prou revelador. Rusiñol parla dels homes i del paisatge. I aquí sí que hi ha una diferència amb la pintura, puix que en els quadros l'home no apareix. Quan parla dels homes, Rusiñol cau en els tòpics i prejudicis de molts de la seva generació. El pagès mallorquí és idealitzat: «Treballen tan a la quieta, sense fer extrems, que sembla talment que la feina es vagi fent sola (...). La feina es fa sense esforç, com una funció de la vida» (1). Quan parla del paisatge tot són lloances, també. Naturalment, Rusiñol no pot evitar que la seva visió sigui, abans que res, la d'un pintor; una visió essencialment plàstica i cromàtica: «Tarongers petits, tarongers grans, tarongers verd-fosc, tarongers cobalt», diu, referint-se a la vall de Sóller (2). Més expressiu és encara el passatge en què parla dels ametlers. Precisament a on es mostra millor la sensibilitat de Rusiñol per a interpretar el paisatge de Mallorca, és en els quadros en què representa els ametlers florits. No és estrany que el capítol de la nova estètica se sentís atret per aqueixes flors, que venien a esser un poc el paral·lel, en el paisatge de secà, dels nenúfars i dels lliris modernistes. Així Rusiñol esdevé el descobridor del febrer mallorquí. I de descobridor passa a il·lustrador. El tema és perillós, perquè sempre hi ha el risc de caure en una total cursileria. És un verdader repte per a qualsevol artista. Rusiñol l'accepta i tracta diverses vegades el tema. Potser el millor de tots els quadros que va pintar amb ametlers sigui un, de grans dimensions, que mostra la florida a Galilea. Rusiñol sorteja el perill convertint el barranc de Galilea en una estampa japonesa (sempre l'orientalisme decadent de la fi del segle). La mateixa perspectiva emprada —vista de dalt abaix i horitzó col·locat a nivell molt alt— recorda la de molts de paisatgistes de l'Orient llunyà. Sols que als japonesos els basta pintar una branca florida per a suggerir tota una primavera. En canvi a Rusiñol li cal omplir el llenç d'ametlers i més ametlers en flor, fins a recordar una miniatura persa, amb un jardí amagat de les **Mil i una nits**. L'exuberància del seu temperament li exigeix pintar-los tots, els ametlers, a fi d'abastar tots els matisos: «Des del groc clar al rosa encès, tota la gamma de rosats, groc de lliri, groc blanc de nacre, blanc blau de perla, rosa englantina, rosa violeta. Des del pàlid de magnòlia al quasi vermellós de la clavellina rosada, no n'hi manca ni un a la paleta. Un músic podria dir que és una sonata en rosa» (3). La música, sempre la música. La pintura modernista sembla no poder estar sense ella.

Rusiñol aconsegueix l'estilització del paisatge florit. Sap combinar la fragància i el vigor de l'Impressionisme amb aquest preciosisme quasi d'arabesc que els modernistes havien sa-

but retrobar. Potser la principal característica del temperament de Rusiñol sigui la dualitat. D'una banda és vital, de l'altra malencònic. Aquesta dicotomia es reflecteix en la seva obra. Els efectes llumínics i la pinzellada impressionista mostren la vesant vital. Els matisos, les gradacions de llum i d'ombra en funció de símbols, mostren la tendència cap a la melangia. De tota manera, es pot dir que ambdues tendències s'harmonitzen i es complementen. Així, quan pinta un llogaret humil, qualsevol campanar de qualsevol poblet, Rusiñol dona a tots els objectes una patina de materials preciosos. I quan pinta parcs i jardins de palaus senyorials sap fer vibrar la llum, donant una nota de vitalitat. Un exemple d'això seria **El Calvari de Pollença**: en primer terme les siluetes estilitzades dels xiprers, d'un verd quasi gris, emmarquen la muntanya del fons, a on el crepuscle permet un refinadíssim joc de raigs vermellors d'horabaixa alternant amb ombres pàl·lides.

I així com Mir s'entrega del tot, se submergeix dins el gran misteri pànic de la natura, Rusiñol sap allunyar-se per a contemplar-la en perspectiva. A vegades també s'abandona. Sempre, emperò, amb una certa reserva. I quan intenta pintar com Mir i se'n va al Gorg Blau, aleshores fracassa. Tenim el testimoni de la pròpia filla del pintor: «El Gorg Blau no era lloc perquè hi pintés el meu pare. S'allunyava massa del seu tarannà. Hi mancaven aquells besllums romàntics que eren el que havia pintat sempre i el que de debò sentia» (4). La mateixa Maria Rusiñol ens ha tramès la reacció de Mir davant un paisatge semblant: «Quin espectacle! A la dreta de la Cala de Sant Vicenç a posta de sol, vermella, de color de foc. El mar blau cobalt reflexa aquelles roques enceses i queda vermell com sang...» (5). Mir, sempre wagnerià. Quina diferència! El paisatge de la costa brava, la natura en estat salvatge, és la gran inspiradora de l'un; els camps humanitzats, els horts anostrats per la mà de l'home, els jardins cultivats amb primor, són la font d'inspiració de l'altre. I quan Rusiñol pinta un paisatge sense conreu, en estat natural, pinta la garriga amb preciosisme de mosaic: les mates de verd opac de malaquita, les terres d'un castany matisat, exquisit, i les pedres d'un blanc d'ivori o de nacre.

A l'enrevés, quan Mir pinta el paisatge canviat per l'home, sempre fuig cap a la natura salvatgina. Mir és tel·lúric, còsmic. En una paraula, és romàntic. I amb un romanticisme germànic. Rusiñol, si bé té una vessant romàntica indiscutible, també en té una altra que podríem qualificar de devutesca, és a dir civilitzada i francesa.

Perquè hi ha en la seva personalitat un element importantíssim: la ironia. En el cas de Rusiñol la ironia és la

verdader catalitzador que neutralitza les dues tendències contràries del seu temperament. Una sort per al pintor, puix que dona al seu estil aquest matis especial i li evita la caiguda en el sentimentalisme.

POESIA I PINTURA

Tant Mir com Rusiñol varen enlluernar els intel·lectuals mallorquins. Però sobretot Rusiñol, que no sols els va atreure per la seva pintura sinó també pel seu caràcter. El periodista Torrendell, col·laborador de **La Roqueta**, parla continuament de tots dos. A Mir, el compara amb l'Ulfrim d'Ibsen. Quant a Rusiñol, es pot dir que és el seu ídol. L'acompanya per tot allà on pot. Joan Alcover li dedica algunes poesies i li fa el discurs a l'homenatge que li ret l'Associació de la Premsa de Mallorca l'any 1912. També parla d'ell Miquel dels Sants Oliver. Però és sobretot Gabriel Alomar, el poeta modernista mallorquí, qui se sent més atret pel pintor modernista català. Aquesta simpatia és mútua. Rusiñol li prologa el llibre de poesia **La Columna de Foc**; Alomar li dedica **Floralia**, el llarg poema eròtic de totes les flors de tots els jardins. Sembla propi. Al pintor dels jardins, un poema del poeta dels jardins. I, tanmateix, qui millor havia de calar en Rusiñol va esser Joan Alcover. És ell qui encerta a veure la positura irònica de Rusiñol en relació a Mallorca. Tot i essent tan gran admirador seu, té ben present aquest tret del seu caràcter. En canvi, Alomar se'l va prendre massa seriósament. La seva **Floralia** va més enllà dels **Jardins** de Rusiñol. Podríem dir que és massa modernista. No és aqueixa poesia llanguida, amb càrrega de símbols, la que més s'adapta a l'estil russinyolenc. El temperament poètic d'Alomar s'assembla més al de Mir:

Negres cavernes que socava l'aigua i on les nereides reposaven, dolces, desfent en l'ombra dels fondals cla-

[ríssims

les cabelleres verdes, guarden visions de terrorífics monstres fregant l'escata pels cantells i puntes, apocalíptics animals que semblen despresos d'una gàrgola.

Això podria molt bé glossar **La Cala Encantada**. En canvi, vet ací el que diu Rusiñol de les cales i les coves de Mallorca: «Hi ha qui assegura que allí dintre, amb quatre algues i quatre coralls hi fan el seu niu les sirenes i que hi han trobat petxines buides que hi havien menjat les sirenetes. Alguns diuen que allí, a la fosca, hi viuen fades tan formoses, amb uns ulls tan grans i tan blaus, i amb uns llavis tan vermells i canten uns cants tan verds que el que en veu una és home a l'aigua. Hi ha ambiciosos que sospiten que hi ha tresors amagats que no guanyen interès i que no els ha vist mai ningú perquè hi ha un

guardià a l'entrada, mig peix, mig dragó, i que, com un porter endretat, dalla tots els que s'hi apropen; i per fi un bon sacerdot, qui escriu rondalles mallorquines, assegura que aquells forats van a parar —Déu ens lliuri!— allí on En Barrufet hi té les seves oficines» (6). Al contrari de Mir, Rusiñol se'n riu, de tota aqueixa fantasmagoria mitològica. I, tanmateix (aquí la vessant nostàlgica), batega com un sentiment perquè tot això no és veritat, perquè hom no pugui ésser encisat pels cants verds de les sirenes.

L'estil de Rusiñol, més que a la poesia d'Alomar, sembla escaure a la de Miquel dels Sants Oliver:

Testes empolvades
són els ametlers
amb les gentileses
i el somriure pur
de velles marqueses
a la Pompadour.

És aquest punt d'ironia devuitesca que manca a Alomar. Oliver, tot i éssent poeta també sentimentadament elegíac, se sap mantenir a certa distància del tema i entrar només en ell quan li convé. És el cas de Rusiñol. Pel contrari Alomar, com Mir, es llança dins el tema escollit, com ho faria un esperitat, fins a identificar-se amb ell.

Això no vol dir que Rusiñol no tenguí punts de comparança amb Alomar. A vegades també es deixa dur per aquest camí llenegadís cap al romanticisme més perillós: aquell de la fascinació per les ruïnes. Fascinació del passat que també havia de ferir Miquel dels Sants Oliver. Ningú no té prou defenses contra l'escomesa d'aquest nou romanticisme que és el Modernisme, i que no és sinó una de les mil cares del romanticisme etern.

Aquesta fascinació de la ruïna havia de fer pintar a Rusiñol **El Castell del Rei**. És el castell de Pollença.

La Cala Encantada de Joaquim Mir va ésser comprada pel Gran Hotel i exposada en el menjador. Davant per davant exposaren **El Castell del Rei**. Magnífic «tête à tête» dels dos grans pintors modernistes de Mallorca. **El Castell** de Rusiñol no és la natura en estat salvatge. No pot ésser, com a l'obra de Mir, cosmogènesi, mitologia. Però sí podria ésser epopeia, ja que suggereix la gesta heroica. Rusiñol, emperò, no té un temperament èpic. Substitueix l'heroic pel llegendari. Del castell del Rei en fa una «fantasia». Les ruïnes del castell es fan etèries fins a prendre un aire fantasmal. Les torres mig ensorrades, els merlets i barbacanes estan dibuixats amb aquella precisió i delicadesa tan pròpies de Rusiñol, fins arribar a una estilització refinada on tot s'allarga i transfigura. Si bé el dibuix de Rusiñol en aquest llenç arriba a tendències subliminals, no es tracta del tipus de sublimació de Mir.

Sempre, a l'obra de Rusiñol, aquest allunyament, aquest punt d'ironia. Tot al contrari de Mir. I, malgrat aquesta

diferència de temperaments, Mir i Rusiñol varen fer gran amistat, almenys durant l'estada en el Castell del Rei, precisament. Aquesta amistat no és obstacle perquè Rusiñol digui del seu amic: «En Mir, el simpàtic Mir, si bé no pintà estranyeses, se'l veia anar d'un lloc a l'altre... puja per aquí, baixa per allà, corrent per aquelles muntanyes com una cabra esverada». Però vet ací el que diu d'altres pintors: «En Quirós i En Bernareggi sortien amb un fanalet i en lloc de cercar caragos anaven a pintar la lluna, i qui pinta la lluna és llunàtic» (7). Rusiñol en fuig, d'això.

La poesia de la nit
m'entristeix massa,
el clar de lluna esmortit
el cor me glaça,

canta amb tota la força dels seus pulmons anant cap a Alfàbia, acompanyat del periodista Torrendell, un dels seus incondicionals (8). I Rusiñol no vol ésser «llunàtic». Ell és home solar. Ara bé, aquesta rialla contínua, aquests càntics antimalenconics, són

Paisatge mallorquí de S. Rusiñol

una mica de defensa, quasi el ritual màgic per espantar la malenconia que el rondeja. Perquè front per front de la part vital de la seva personalitat, hi ha l'altra, la nostàlgica, quasi malaltissa.

ELS JARDINS

La vessant romàntica de Rusiñol es mostra sense pudor en els **Jardins**, la sèrie antològica que, a la manera d'una suite musical, mostra els jardins d'Espanya. És l'obra que l'ha fet més famós. La temàtica dels jardins i de les flors és la favorita del Modernisme. I del post-modernisme. Debussy i Ravel havien experimentat la temptació d'aquest tema, i, un poc més tard, també Falla havia de tractar-lo a les **Noches en los jardines de España**. Mai no havia estat Rusiñol tan a prop de la música. Ni de la poesia. Els poetes havien de saquejar a les totes aqueixa mina. Ja hem vist com Alomar no va poder resistir la temptació i va escriure la **Floralia**, concebuda, precisament, a manera de sim-

fonia musical, amb la divisió corresponent: andante, adagio, maestoso, lento. El poema d'Alomar oscil·la entre l'eroticisme i la mística, amb aquesta mena de perversió, tan innocent, típica del Modernisme:

Els jardins són el místic santuari
de la dolçor secreta de la vida.

Abunda en aqueixa visió equívoca:
I sobre flors i plantes i massissos,
sobre els troncs que s'empinen, com
[En èxtasi...
...sobre les flors provocatives, làn-
[guides...

I així tot seguit:

Avingudes de talls, ombrius passejos
on el romanticisme se revela
ple d'un encís etern, d'una delícia
veladament sexual i torbadora...
Tots vosaltres sou formes de la im-
[mensa
visió del temps passat...

Alomar va donar a la **Floralia** el subtítol de **Simfonia elegíaca**. Com ja s'ha dit, l'obra està dedicada a Rusiñol (¿i a qui, si no?). Si bé Alomar és excessiu, fins i tot per al Rusiñol dels **Jardins**, cal dir que amb aquestes obres es dona la màxima aproximació d'aquestes dues personalitats tan diferents, fins quasi arribar a la identificació. Perquè també els **Jardins** de Rusiñol son una simfonia elegíaca.

El 1903 s'editava a Barcelona, amb el títol de **Jardines de España** (9), una antologia de les obres de Rusiñol tocant aquest tema. L'edició, feta amb tot luxe, presentava una sèrie de làmines amb una reproducció d'una obra del pintor, acompanyada d'un poema al·lusiú degut a la ploma d'algunes de les figures cimeres de la poesia coetània: Joan Alcover, M. Costa i Llobera, F. Matheu, Miquel dels Sants Oliver, E. Guanyabens, Apel·les Mestres, Joan Maragall, Gabriel Alomar. Es tracta d'un vertader homenatge, amb la contribució de tots, des d'Alomar fins a l'horacià Costa i Llobera. Emperò, sigui quin sigui el poeta que glossa l'obra pictòrica, totes les poesies porten com a «leit-motiv» bàsic la tristor:

A dins aquests jardins hi ha un aire
[de tristor

que s'encomana arreu...
... tot té un adormiment com de cosa
[malalta...
(F. Matheu)

... tot trist, tot solitari, abandonat, sens
[força...
columnes, bancs, estàtues, res sa vi-
[gor conserva...
(M. S. Oliver)

És fruit de l'època: melangia i neúfars. Ara bé, els jardins presentats no són sempre trists i malenconics. Com sempre, Rusiñol mostra les dues cares, l'una plorosa, l'altra somrient. Hi ha vistes de Granada, Aranjuez, València, Tarragona, Montserrat. De Mallorca, una abundosa representació: **Vil·la florida, Ametlers, Raixa, Cami-**

nal d'Alfàbia, Jardí de muntanya, Primavera (altra volta ametlers), Jardí senyorial, Racó florit, Jardí del Faune, Jardí del Pirata, Altar de flors, Jardí clàssic, Caminal de roses, El darrer jardí (cementiri). La sèrie ens presenta dues vessants: la joiosa dels jardins i els paisatges de primavera, i la mòrbidament fascinada pels que evocuen el passat o la mort. D'aquests, la mostra més acabada és el famós **Jardí del Faune**, glossat per Alcover:

Faune mutilat,
brollador eixut,
jardí desolat
de ma joventut...

Aquí pintor i poeta s'identifiquen. Ambdós patien la mateixa malaltia, que era la malaltia del segle. Emperò ja feia temps que s'havia dit allò que el paisatge és un estat de l'ànima. I és que hi ha malalties que resten covades i tornen a aflorar.

L'ambivalència de Rusiñol es pot apreciar a les altres vistes de paisatges més salvatgins, a on tot brolla i venç la mort; o en els horts plens de vida. Sobretot en la vitalitat i frescor dels ametlers florits (els eterns ametlers de Rusiñol, que porten la primavera als països de la Mediterrània). Però, fins i tot en els jardins evocadors de dies de ventura, ara abandonats, com els de Raixa o Alfàbia, el vitalisme russinyolesc anul·la la malenconia russinyolesca. El caminal o la

graonada molsosos estan il·luminats per un sol aconseguit amb pinzellades impressionistes. La tècnica de l'impressionisme per al tractament dels fenòmens lumínics contraresta l'excés de literaturització propi del Simbolisme. És a dir, el pictòric s'imposa al sentimental. Els valors vitals fan contrapès a la inclinació cap a la decadència o cap a la ruïna.

L'edició-homenatge de 1903 és una mostra molt representativa de la personalitat de Rusiñol. Del pitjor Rusiñol, dirien alguns. En realitat és una mostra de l'esperit d'una època. I també, ja és segur, de la polivalència de Rusiñol. La introducció, molt reveladora d'aquesta personalitat seva, és del mateix pintor: «Si les vols veure encara, oh poeta!, aquestes darreres flors i aquests darrers jardins, no tardis, que prompte s'hauran desvanecut! Els uns ja estan desfullats, els altres els disfressen amb vestimenta moderna, a molts els arranquen d'arrel, els més se van tornant planes de prosa com la planura que els volta» (10). No sabia Rusiñol, quan escrivia aquestes melangioses paraules, fins a quin punt hauria d'esser profètiques. Avui, que la fúria iconoclasta arranca tot quant sigui verdor per a col·locar una mola de ciment o un «parking», Rusiñol i els seus jardins es carreguen de significació, fins a convertir-se en resum de tota una estètica i de tota una forma d'entendre la vida. Les seves paraules adquireixen una res-

sonància elegíaca i sonen amb un pianíssim molt lleu i molt llunyà. Per pròpia elecció, Rusiñol es converteix en fautor de l'inventari d'una època i en testimoni d'allò que ha finit. Sols que el seu inventari no ens apareix com a document notarial, sinó com a poètica, pictòrica elegia.

Manuela Alcover

NOTES

- (1) Rusiñol, S.: **L'Illa de la Calma**. Barcelona, s/d. Pp. 144-150.
- (2) Ibid. pp. 161-165. «La Vall dels Tarongers».
- (3) Ibid. pp. 99-101.
- (4) Rusiñol, Maria: **Santiago Rusiñol vist per la seva filla**. Ed. Aedos, Barcelona, 1955. p. 110.
- (5) Ibid. p. 111.
- (6) Rusiñol, S.: op. cit., pp. 156-160. «Les cales».
- (7) Ibid. pp. 151-155. «Ocells de pas».
- (8) Torrendell, J.: **Santiago Rusiñol**, a «La Roqueta», n.º 1, 15 gener 1902.
- (9) Rusiñol, S.: **Jardines de España**. Edición-Homenaje. Imp. Ca'n Thomàs. Barcelona, 1903.
- (10) Ibid. p. 1. Pròleg.

El Drach

BIJUTERIA DE NOVETAT

OBJECTES TÍPICIS DE MALLORCA

Sant Domingo, 25 i 27

CIUTAT

Angela

MERCERIA

Randes - Cintes

Botons - Corbates

Especialitat en articles de modisteria

R. Muntaner, 40 - Tel. 29 37 67

Jaume II, 33 - Tel. 21 14 24 CIUTAT

L'ORTOGRAFIA DE LA 1.ª PERSONA DEL PRESENT D'INDICATIU

per Gabriel Bibiloni

En català antic la primera persona del present d'indicatiu no duia normalment desinència: **estim, plor, tem**. Però, tanmateix, quan el radical del verb acabava en un grup consonàntic adoptava una **e** per tal de facilitar la pronunciació: **entre, compre, contemple**. El valencià va estendre analògicament aquesta **e** a tots els verbs, i així diu **estime, plore, teme**; el català insular també va aplicar l'analogia, però en sentit contrari, és a dir suprimint la **e** en els verbs el radical dels quals acabava en un grup consonàntic, i així diu **entr, compr i contempl**. El català central i nord-occidental adoptà en tots els casos una **o**, uns diuen —i altres neguen— per influència castellana. I finalment el català nord-oriental adoptà una **i**: **estimi, plori, temi, entri, contempli**.

Vull parlar només de les formes insulars sense terminació i concretament de la seva ortografia, sobre la qual hi ha una gran anarquia i confusió: mentre que uns escriuen **jo convit, jo pac, jo trop**, altres escriuen **jo convid, jo pag, jo trob**. Les gramàtiques que han difós a les Illes l'ortografia oficial no han resolt la qüestió; la de Moll (Raixa, PM, 1968) no en diu ni una sola paraula, i la de Busquets (**Ortografia mallorquina**, PM, 1931) tracta el problema, però amb parcialitat i errors. En aquest article intentaré exposar les normes per les quals crec que s'hauria de regir l'ortografia de la forma dialectal insular de la primera persona del present d'indicatiu; naturalment no me n'inventaré cap, de norma; únicament m'he proposat aplicar la normativa vigent a aquesta àrea concreta amb la consciència que serà una exposició provisional i susceptible de perfeccionament.

P/B, T/D, C/G

Quan es va fixar l'ortografia de les oclusives finals es va seguir un criteri estrictament etimològic: **cap** i **llop** s'escriuen amb **p** perquè procedeixen de CAPUT i LUPU, **salut** s'escriu amb **t** perquè procedeix de SALUTE, **amic** s'escriu amb **c** perquè procedeix d'AMICU. En canvi escrivim **tub, fred, inquietud** perquè procedeixen de TUBU, FRIGIDU, INQUIETUDINE. Els nostres manuals d'ortografia diuen que en posició final, després de vocal tònica, i a part d'unes quantes excepcions, s'escriu **p, t, c**; en canvi, després de vocal àtona o consonant s'escriu **p o b, t o d, c o g** d'acord amb els derivats (**àrab** per **arabesc, corb** per **corbera, àcid** per **acidesa, tort** per **torta, covard** per **covardia, llarg** per **llarga, fosc** per **fosca**). Aplicant aquests criteris a la primera persona del present d'indicatiu, tindriem les regles següents:

- 1.—Verbs el radical dels quals acaba en **b**:
 - a) Després de vocal cal escriure normalment **p**: **jo trop** (trobar), **jo arrip** (arribar), **jo rep** (rebre), **jo cap** (cabre).
S'exceptuen els verbs **adobar, englobar, incubar i robar**, que fan **adob, englob, incub i rob**.
 - b) Després de consonant s'escriurà **p o b** d'acord amb l'infinitiu: **jo acamp** (per acampar), **jo tomb** (per tombar).
- 2.—Verbs el radical dels quals acaba en **d**:
 - a) Després de vocal cal escriure normalment **t**: **jo convit** (convidar).
S'exceptuen els verbs **acomodar, brodar, depre- dar, dilucidar, enviudar, invalidar, lapidar, liquidar, oxidar, refredar**, que fan **acomod, brod, etc.**
 - b) Després de consonant s'escriurà **t o d** d'acord amb l'infinitiu: **jo port** (portar), **jo acord** (acordar), **jo arrend** (arrendar).
- 3.—Verbs el radical dels quals acaba en **g**:
 - a) Després de vocal cal escriure normalment **c**: **jo pac** (pagar), **jo eixuc** (eixugar), **jo lloc** (llogar), **jo pec** (pegar).

Dorada Balear

Bona Cervesa (ESPECIAL)

ELABORADA PER

S.A. Balear de Cervezas
Telèfon : 27 17 00

DELFIN/PUBLICIDAD

S'exceptuen els verbs **agregar, arregar, arrugar, congregar, conjugar, delegar, denegar, derogar, dialogar, disgregar, divagar, dragar, fumigar, fustigar, homologar, instigar, interrogar, indagar, irri-
gar, llegar, lligar, monologar, negar, naufragar, na-
vegar, obligar, plagar, prodigar, prologar i propa-
gar** que fan **agreg, arrog, arrug, etc.**

- c) Després de consonant escriuen **c** o **g** d'acord amb l'infinitiu: **jo torc** (torcar), **jo porg** (porgar), **jo colg** (colgar).

Tal vegada algú pensarà que és difícilós haver d'aprendre totes aquestes llistes d'excepcions a les quals segurament encara caldrà afegir-ne alguna més; però en realitat no és més complicat ni més difícil que aprendre la llista de paraules que porten accent diacrític o les que porten **l.l**; és necessari fer aquest petit esforç si volem escriure les esmentades formes amb coherència i sense trair el sistema ortogràfic general.

VERBS AMB —J

Els verbs el radical dels quals acaba en **v**, com **lle-
var, provar**, feien en català antic **jo lleu, jo prou**. En català alterna sempre una **u** final amb una **v** interior: **neu-nevar, nou-nova, blau-blavor**. Però posteriorment s'imposaren les formes analògiques **llef** (o **llev**), **prof** (o **prov**). Aquí l'alternativa és doble: per una banda o reintroduir les formes antigues **lleu, prou** —no del tot mortes— o usar les modernes, i en aquest cas, què cal escriure **llef, prof** o **llev, prov**? No m'atreviré a condemnar **llev** o **prov**, però en català no hi ha cap paraula que acabi en **v** precedida de vocal; en canvi sí que n'hi ha acabades en **f** (**buf, baf, tuf**). Per altra banda, en general l'esperit de la llengua prefereix les consonants sordes al final de paraula.

I què escriurem, **conserv** o **conserf**? Tampoc no em vull inclinar decididament a favor d'una o d'altra forma. En aquest cas la **v** va després de consonant, però sí que cal recordar que el masculí de **serva** és **serf**, no **serv**.

VERBS AMB —J o —TJ

Els verbs el radical dels quals acaba en **—j—**, com **pujar, envejar**, feien en català antic **jo puig, jo enveig**. Posteriorment hem fet **puix, enveix**. Es presenta aquí la mateixa alternativa que en el cas anterior: o escriure **puig, enveig**, o bé **puix, enveix** —tal com es pronuncia—, o bé **puj, envej**. Crec que la darrera forma és del tot irrecomendable. La **j** final és totalment estranya a l'ortografia catalana. A més el darrer so de la paraula **puix** és ben igual que el de la paraula **deix** (deixar).

No hi ha dubte que la primera persona de **desitjar, trepitjar, estotjar** s'ha d'escriure **desig, trepig, estoig**, i no les formes aberrants **trepitj, desitj, etstotj** (tal com escrivim els substantius corresponents **un desig, un estoig**). I també és ben lògic que s'escrigui **jo viaig** (no **viatj**) i **jo festeig** (no **festetj**) **jo coixeig** (no **coixetj**). La **—ig** final alterna sempre amb una **j** o **tj** interior. I com que la **tx** interior alterna amb **tx** final, cal escriure naturalment **jo despatx, jo escabetx**.

UNES DARRERES QÜESTIONS

Dues preguntes que deixaré a l'aire. Si en general l'ortografia catalana no admet **z** final, ¿com escriurem la primera persona del verbs **esbutzar, recolzar** o **realitzar**? ¿**esbuts** o **esbutz**? ¿**recols** o **recolz**? ¿**realits** o **realitz**?

I finalment, ¿com cal escriure la primera persona del present del verb **adequar**, tenint en comte que el diftong fa que l'accent hagi de recaure sobre la **e**? **Jo adequu?**, ¿**jo adequo?**

Totes aquestes qüestions són realment problemàtiques, i seria ben hora que els professors de català i els escriptors, correctors, etc. es possessin d'acord. Clar que sempre hi ha la solució d'escriure la polèmica o final, però d'això ja en parlarem un altre dia.

GABRIEL BIBILONI

VERJO

s'oli gustós d'abans
encara es fa avui

FÀBRICA D'ARTICLES DE PELL
guants
bosses
peces de vestit
i marroquineria en general

Gran Via de Colón - Telèfon 50 19 00
I N C A

**l'Església
nostra**

L'ocàs d'una certa religiositat

per Manuel Soler Palà

Sembla talment com si una certa religiositat de caire molt tradicional estàs desencadenant tota una ofensiva en els nostres dies. Ofensiva a diferents nivells i en versions variants, però sempre amb un comú denominador: la nostàlgia d'una religiositat d'altre temps.

Tenim la versió delicada i culte del bisbe francès Léfèbvre, que gemega pel desaparegut missal de Pius V. Se'ns ofereix la versió, encarnada pels personatges gairebé còmics de «El Palmar de Troya», d'una religiositat fronterera amb la megalomania, l'histerisme i la superstició. Completen el quadre les «Hermandades Sacerdotales», les «Uniones seglares», i certes Congregacions-Institucions de caire científic i aristocràtic, que volen salvar del naufragi una espiritualitat de trets molt pretèrits. Per no parlar de «guerrillers» i semblants, que honestament, no cal emmarcar-los aquí; més aviat hauríem de classificar-los segons referències de la ciència psiquiàtrica.

A Mallorca hi arriben també els esquitxos d'aquestes enyorances. Hi ha una Delegació de l'Associació Cultural de Covadonga, una «Unión seglar de Ramón Llull» que no fa molt enviava al Papa un missatge demanant clemència pel bisbe Léfèbvre i el contraposaven als sacerdots que celebren misses salvatges impunement. Fa uns anys s'edità la revista «Noray» de conegudes simpaties dretanes. Ara, sense saber gairebé com, ha comparegut el primer número de la revista «Resistencia» traspuant anticomunisme per tots els porus i armada fins les dents, malgrat la miserable presentació. A l'illa es veuen quioscs amb revistes típicament integristes: «Iglesia-Mundo», «Qué passa», etc. Vol dir que qualcú les llegeix.

Es un fet, doncs, i ben constatable que hi ha gent que no es resigna a prendre part als funerals de la seva religiositat. A partir d'aquí hom llegeix i escolta interpretacions de molts colors. La meva és senzillament

aquesta: es tracta de les últimes cuades d'un tipus de religiositat en manifesta decadència. Les persones afectades volen sobreviure i prefereixen no mirar el món de cara, aferrant-se a uns símbols, a uns records, talment com el noble decadent contempla els escuts dels avantpassats.

Potser reunint les característiques de les diferents versions integristes de què parlàvem, i reconeixent un cert perill de caure en la caricatura, podríem construir un mosaic del que pretén i enyora aquesta gent. En primer lloc idealitzar una unitat de ressonàncies militars: un catecisme de contorns ben precisos per a tothom, una missa immutable i impermeable a les modificacions. Segonament es complauen en un culte fastuós, amb els núvols d'encens, les cantarelles llatines, les imatges de sants amb les galtes color de rosa.

Aquests senyors i senyores generalment fan una ganyota en sentir parlar de problemes socials, de marginals i de compromís. Darrera aquestes paraules hi endevinen el comunisme —el dimoni— vestit amb pell d'ovella. Se'ls nota a primera vista una bona dosi de ressentiment, d'acidesa i d'amargura. Es posen a denunciar errors, heretgies i heterodòxies i no acaben. Tal volta, sense ésser-ne conscients, converteixen la puresa de la doctrina amb una massa. Hi ha, sobretot, una temàtica que els posa frenètics:

—LA UNITAT DÉU-PÀTRIA. Certes qüestions ni es poden plantejar. Per exemple no cal dubtar que Espanya ha estat escollida per Déu per grans gestes. I és un contrastent que un bon patriota no sigui un bon catòlic o viceversa. En conseqüència la guerra civil és una Creuada i qui ho negui, vol dir que és un cec o un degenerat. Ningú ben nascut pot parlar de regions o autonomies (com si Déu mateix els hagués comunicat les fronteres a cau d'orella).

Si teniu intenció de comprar res de joieria, confeccions de pell, objectes propis per a obsequi, articles de viatge, perles, porcellanes, quadres d'esmalt, etc., potser tindrem exactament allò que vos interressi.

ENS SENTIREM MOLT
COMPLAGUTS SI TENIU EL
GUST DE VENIR, SENSE
CAP COMPROMÍS PER
PART VOSTRA, A VEURE
LA NOSTRA SELECCIÓ
D'ARTICLES

nacar

Jaume III, 19

Tel. 21 69 06 - 21 69 07 - 21 06 48

Palma de Mallorca

UNA EMPRESA AMB INDISCUTIBLE
VOLUNTAT DE SERVIR BE TOTHOM

(Amb molt de gust vos farem un 10% de descompte si esmentau aquest anunci)

—LA DEFENSA DE L'ORTODÒXIA. No estalvien paraules gruixades, sovint injurioses, a l'hora de fustigar els errors. De bon grat obririen el baül de les excomunionis i les dirigirien contra els progressistes, modernistes, socialistes, comunistes, maçons, liberals i protestants. Altre temps era intocable la infalibilitat del Papa. Darrerament aquest punt es troba un poc en baixa. I és que el Papa s'ha anat pervertint.

Aquestes persones veuen confabulacions per totes bandes. Naturalment, han d'organitzar la defensiva: funden lligues, «hermandades», etc. Així podran descobrir millor —i mostren un finíssim olfacte— les tendències progressistes dels bisbes i capellans que, per cert, com deia no fa gaires dies el P. Oltra a Santiago, «levantan su carisma y se van donde les da la gana». Tal volta les crítiques més fortes es dirigeixen contra ells: són irresponsables, destrossen el ramat, etc., etc.

—LA CORRUPCIÓ LITÚRGICA I SEXUAL. Sovint confonen la informació sexual amb la depravació sexual. Els pecats contra el sisè esdevenen blanc preferit de denúncies i amenaces. Mesclant diferents registres, una publicació deia que l'esquerra política té autèntica set de pornografia i immundícia; com que no la pot satisfer a Espanya (això ho deia en vida d'En Franco) gràcies a una Creuada, han d'anar a la França maçònica.

Quant a la litúrgia no cal dir que estan per la missa en llatí, el gregorià, l'encens, les processons i el barroquisme que ho embolcalla. Això és infinitament superior a la litúrgia novella i lleugera que actualment es permet i que sovint confina amb el sacrilegi.

La gent, de què ens ocupam, no ha paït els canvis de la societat contemporània, però s'aferra desesperadament a la supervivència de la seva visió del món. Verifiquen que els estudis bíblics i teològics no caminen per on ells voldrien, que el Vaticà II va confirmar un estil menys encartonat de viure la fe, que les noves generacions certament no sospiren pel llatí ni pel gregorià.

Amb tota la raó, l'espiritualitat fortament tradicionalista tem que l'actual trajectòria de l'Església no encaixi en els seus motles mentals. Per tota resposta els interessats es tanquen, organitzen el seu món d'espatlles a la realitat i no assimilen res del present. ¿No és ben simptomàtic —a part de pintoresc— que el bisbe Clemente hagi dividit Espanya en arquebisbats?

El tradicionalista enemic del risc, desitja seguretat, necessita com l'oxigen, unes normes ben precises, traçades amb esquadra i compàs. Naturalment que no voldrà saber res d'una Església en estat de diàspora; en tot cas parlau-li d'una Església en estat de conquesta.

No es tracta de menysprear ningú, ni és tampoc el moment de fer el balanç dels pros i contres d'aquesta religiositat. N'hi ha prou de dir que el futur no sembla caminar per aquí. Es un fet, per molt que els tradicionalistes refinats, rudimentaris o elitistes acluquin els ulls.

En el fons ells ho intueixen, però és que costa tant de resignar-se a ser jutjats per la història! Es necessita molta generositat i despreniment per consentir que allò que s'ha anat construint i estimant durant anys es posi en dubte. Diguem-ho clar: no és corrent això de passar voluntàriament a la reserva. Aquí, crec jo, cal cercar en gran part, el motiu de totes les ofensives tradicionalistes i els escarafalls de qui es resisteix a morir.

Manuel SOLER PALA

II Escola d'Estiu

Del dia 1 al 9 de Setembre, al Monestir de la Real, se celebrà la II Escola d'Estiu de les Illes. Constituïa aquesta la segona edició d'aquesta activitat cultural organitzada per una comissió representant de quatre entitats: ASSOCIACIÓ D'ANTICS ALUMNES DE LA NORMAL, CONGRÉS DE CULTURA CATALANA, COL·LEGI DE LLINCENCIATS I SECRETARIAT PEDAGÒGIC DE L'OBRA CULTURAL BALEAR. Tenim notícies que abans que aquestes, n'hi havia hagut d'altres d'escoles d'estiu, però no hem podem donar massa dades perquè no coixem bé la seva història.

Pensam que l'Escola d'Estiu suposa en primer lloc, una concentració de persones dedicades a l'ensenyament, professionals i no professionals; una oportunitat perquè aquest sector de gent, tan dispersat, tengui ocasió de trobar-se, parlar i discutir els problemes que hi ha dins el camp de l'ensenyança, a nivell pedagògic, professional, or-

ganitzatiu... En aquest sentit el que interessa és que hi assisteixi el major nombre de gent possible, però gent amb ganes de treballar, amb inquietuds, amb intenció de donar noves idees i alternatives. Això, creim que és fonamental.

L'Escola d'Estiu tenia enguany dos objectius primordials: per una part que fos una activitat arrelada dins la nostra realitat, en tots els sentits, fent-hi participar el màxim de gent d'aquí, que els temes generals anassin encaminats a donar informació sobre diversos aspectes de les Illes (història, literatura, geografia...), funcionant uns grups de treball, de discussió, per trobar unes idees generals de com volem que sigui la «nostra escola», per mirar d'arribar a unes solucions immediates i concretes, per tal d'aconseguir el plantejament final. En una paraula, el que es pretenia amb tot això era que els ensenyants de les Illes coneguessin una mica millor l'entorn a on tre-

ballen, que s'adonassin que cal estudiar-lo i conèixer-lo per poder exercir com toca la seva funció educativa.

Tot això sense oblidar l'altre objectiu primordial, que el mestre abans que tot és un professional, i que com a tal s'ha de preparar i preocupar; per això es varen donar una sèrie de cursets de matèries didàctiques concretes, ja que creim que és essencial el constant estudi i renovació pedagògica.

Fins aquí hem vist ràpidament els objectius de l'Escola d'Estiu. Ara caldria veure una mica la realitat: com ha funcionat i quins han estat els resultats de tot això.

El primer que hem de dir, és que malgrat que hi hagi hagut prop de dos-cents matriculats, això no representa un èxit, tenint en compte que hi ha a les Illes un nombre aproximat de dos mil ensenyants. Hi poden haver diverses explicacions d'aquest fet: que la matrícula sigui excessivament al-

FAJAS **Reina** CORSETERIA
J. Masdeu
Josep Tous Ferrer, 1 - Tel. 216033 - Palma de Mallorca

*al servei
de la dona
jove i elegant*

dona
corseteria
J. Masdeu
COLON, 62 - Tel. 216558
Palma de Mallorca

San Juan
de S'aigo

Casa fundada l'any 1700

Focolata amb ensaïmades calentes
Gelats i quemullars
Obert tot lo dia

C/. Fiol, 11

Tel. 21 16 53

Ciutat

ta, que el programa i l'activitat en si no sigui prou atractiva per la gent, que els ensenyants generalment sentin poc interès per aquestes coses, dificultats de desplaçament... Suposam que hi ha hagut un poc de tot.

Quant a l'acceptació per part dels assistents, varem passar una enquesta durant l'Escola d'Estiu perquè la gent donàs la seva opinió. Com que eren anònimes, ens podem fiar mínimament que fossin reals les respostes. Però el que hem de dir, és que no arribava al 40 % dels matriculats, els qui varen contestar aquesta enquesta.

En general la valoració era positiva, però naturalment hi va haver crítiques, referent a qualitat, a organització, es queixaven també alguns que l'ambient estava massa polititzat, cosa que no acabam d'entendre, perquè d'actes organitzats per l'Escola d'Estiu, no n'hi havia cap que tengués cap aire polític, el que passa és que hi va haver confusions produïdes per certs articles publicats a la premsa (U. H. concretament)

De totes maneres si s'ha d'esser objectiu a l'hora de fer una valoració d'aquesta Escola d'Estiu, s'ha de mirar primerament si els objectius s'han duit a terme; fent això, veim que hi ha hagut deficiències realment, coses que no han funcionat, actes que no han agraït, però el major fracàs que hi hagi pogut haver ha estat la no participació de la gent. Exceptuant una petita minoria, la gent s'ha inhibit de tot el que passava allà dins, han fet crítiques però no han donat solucions; està clar que d'aquesta manera no anam enlloc, si hi ha deficiències s'han de dir, però tamé s'ha d'ajudar a solucionar-les, si la matrícula és cara s'han de demanar subvencions, però és podrien fer altres plantejaments, molt bé!, diguem-ho, però posant-nos a fer feina i a col·laborar. Es molt còmode, massa, esperar que ens ho donin fet i després criticar-ho.

El nostre plantejament està clar, veim que malgrat que ha anat millor que l'any passat, es pot superar en tots sentits, i això no es pot fer si no hi ha més gent que hi col·labori, no només particulars, sinó també entitats i organismes oficials.

Des d'aquí, per tant, volem fer una crida: l'Escola d'Estiu està oberta a tothom, per tothom que hi vulgui participar i col·laborar activament, per tots aquells que tinguin qualque cosa a dir o a proposar. Vos esperam.

**COMISSIÓ ORGANITZADORA
DE L'ESCOLA D'ESTIU**

Quatre mesos de cooperativisme democràtic a Campos

Tothom que hagi travessat la comarca de Campos haurà pogut fer-se una idea de la gran riquesa agropecuària d'aquella part de Mallorca.

Les circumstàncies econòmiques han duit els hortolans a dedicar-se quasi exclusivament al cultiu de menjar per a alimentació de bestiar boví, del qual s'explota sobretot la llet, però també una gran part de la carn que consumeix l'illa. Es calcula en uns mil el nombre d'horts, on per terme mitjà es troba una vaqueria d'una quinzena d'animals. Només a partir d'aquesta xifra de bestiar en explotació és fàcil imaginar-se el volum de capital que diàriament es gira dins el terme.

Un dels problemes més greus que sempre han patit els hortolans de Campos és la inexistència d'un organisme que defensi els seus interessos socio-econòmics. Com tothom pot suposar, aquest fet ha implicat que les empreses lleteres i qualsevol altre comerç dedicat a comprar o vendre productes agropecuaris hagin tengut carta blanca dins el joc econòmic. D'aquesta manera, els ramaders de Campos han estat sempre en mans d'una minoria que controlava els preus tant de compra (pinsos, insecticides, adobs, medicines, etc.) com de venda (llet, carn, animals joves, etc.).

CERCANT UN MITJÀ DE DEFENSA

Feia anys que hi havia intents entre els pagesos d'organitzar-se per poder fer front a aquesta situació. Però els interessos de la pagesia no se corresponen ni amb els dels monopolis ni amb els de les classes socials que dominen la socio-economia camperana. I per un motiu o l'altre mai s'aconseguia anar més enfora que una partida de reunions que deixaven la gent desanimada per una bona temporada.

Devers el mes d'abril d'enguany un fet molt important ha vengut a canviar bastant aquest panorama tan negatiu per a la classe pagesa. Des d'aquell mes funciona a Campos la Cooperativa Agropecuària.

Les condicions que hem vist abans (oposició del poderosos; contínues escalivades, etc.) no feien gaire fàcil llençar-se a l'aventura de consolidar una autèntica cooperativa regida pels propis pagesos. Però aquesta vegada les cartes han vengut bé per aquells que havien duit el joc dolent durant quaranta anys.

Ara, quatre mesos després d'haver començat a marxar la cooperativa, compta amb més d'un centenar de socis hortolans. La seva activitat se

centra sobretot en la distribució de pinsos, adobs (sulfats, amoníac, urea, etc.), llet maternitzada, medicaments, llavors, gra, etc. a uns preus més econòmics que els que regeixen en els magatzems. De moment només es comercialitzen ametles, garroves i llana, però a la llarga també s'arribaran a vendre altres productes del terme.

LES DIFICULTATS NO S'HAN FET ESPERAR

La Cooperativa ha caigut com de l'aire del cel per als hortolans. Però a altres sectors aquest fet no ha estat tan ben rebut.

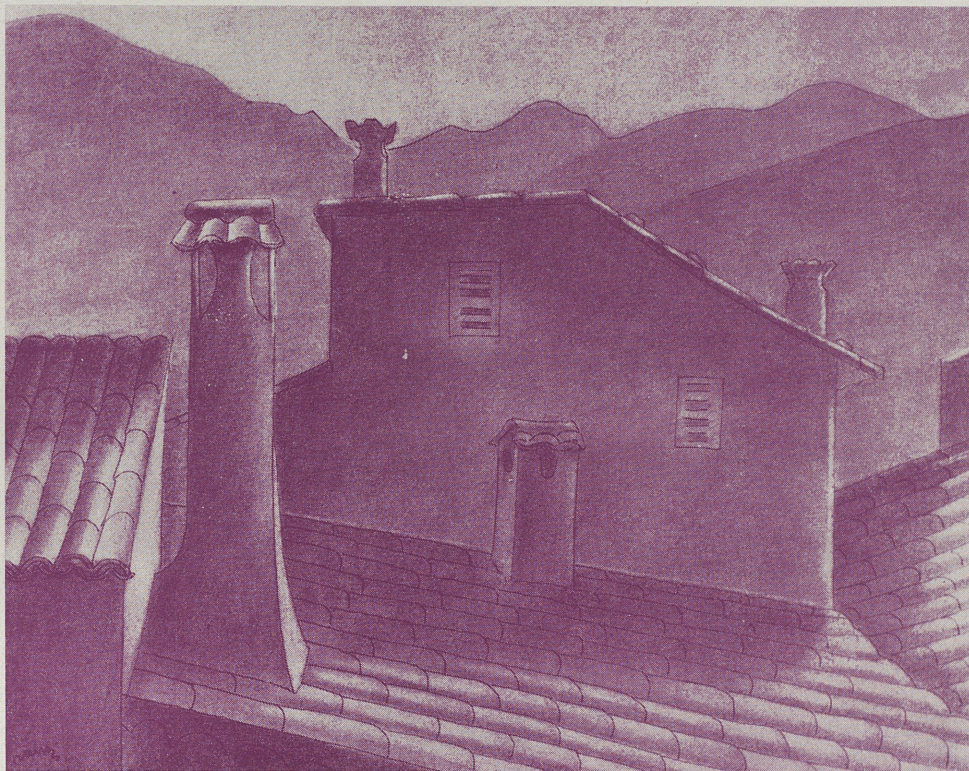
La qüestió és que d'ençà de la creació de la cooperativa els comerços han iniciat una davallada de preus dels productes que, curiosament, també distribueix la cooperativa. Insecticides, farina d'ordi, pinso, adobs, són productes que, contràriament al que generalment es comenta («tot puja!»), han davallat de preu. I hi ha gent que no se'n pot avenir. Però la cosa no pot estar més clara. I si no, analitzem una sèrie de fets: si l'interès d'aquests comerços i magatzems és afavorir la butxaca del pagès, ¿com així no es varen decidir a afavorir-lo fa tres o quatre mesos? Si el que es vol demostrar és que els magatzems poden servir els productes a tan baix preu com la cooperativa, massa bé; al cap i la fi així se'n beneficia tothom: els socis comprant a la cooperativa i els que encara no ho són, fent-ho als magatzems. Però, molta gent també es demana: ¿i que no podria ser que els magatzemistes haguessin arribat a un acord per fer la punyeta a la cooperativa, jugant a la baixa una temporada fins que aconseguixin aturar aquest ressorgiment pagès? I cas de que ho aconseguissin, creu qualcú que els preus es mantendran molt de temps com ara, o bé tornaran a situar-se al nivell de fa uns mesos o fins i tot més alts?

La cooperativa agropecuària de Campos, regida totalment per gent treballadora, es troba enfront d'un des primers i més greus obstacles promoguts pels grups que ostenten des de fa molts d'anys la sobirania econòmica. Per superar-lo hi haurà d'haver, sobretot, una clarificació d'idees entre els socis sobre els interessos que mouen els magatzemistes i comerciants en general. A partir d'aquesta mentalització, el centenar llarg de socis pagesos haurà de fer un cos únic i ben avengut, si volen que a Campos hi hagi cooperativisme democràtic per a molts d'anys.

Joan Adrover i Mascaró

SALA PELAIRES

GALERIA D'ART

JULI RAMIS

octubre-novembre 76

PELAIRES, 63 TEL: 223696 CIUTAT DE MCA.

Forts com el talaiot perenne

La nostra presència a les Illes va ser
acollida amb un afecte fraternal.

Però no ens va sorprendre. Més enllà
del temps, ens uneixen uns sentiments que
encara són vius, latents, intactes, i
que donen una força perenne a la nostra amistat.

BANCA CATALANA

A les Balears

PALMA · INCA · MANACOR · SA POBLA · CAMPOS
MAÓ · CIUTADELLA · FERRERIES